Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-һээ гарана. | № 89 (18412) | 1990 оной апрелиин 17, вторник | Сэн 3 мүн.

...ҮҮН ҺҮРЭГӨӨ ...ОШОРУУЛАЯ!

...азарга, гүүнүүдэй үнэ сэнгэй дээшэлхэһээ хойшо ...мнай ажахынуудта адуу моридой тоо толгой олошо..., энэ һалбари хүгжөөхэ талаар зарим тэды ...ябуулагдажа, һайшаамаар дүнгүүд туйлагдажа за... ...айлбал, һүүлэй жэлнүүдтэ олон ажахынууд нэн ...адуу моридойнгоо үүлтэр һайжаруулжа, һайн үүл..., гүүнүүдые олоор түлжүүлээд, гансашье респуб... ...колхоз, совхозуудта бэшэ, мүн хүршэ область, хи... ...үргэнөөр худалдажа, мүнгэ зөөритэй болоод, бү... ...ажахынуудаа хүгжөөһэн байха. Жэшээлбэл, Мухар-Шэ... ...ой Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз гээгдэлһээ гара... ...гарид олон арга хэрэглэһэн ааб даа. Теэд һүүлэй ...адуу моридойнгоо үүлтэр һайжаруулхаар шиидээд, ...фермэ байгуулаа юм. Богонихон болзор соо эрхим ...азарга, гүүнүүдые олоор түлжүүлжэ захалхадаа ...таалдажа, горитойхон мүнгэ зөөритэй болоо һэн. ...үйлэдбэрилгэеэ хүгжөөжэ, ажахынгаа экономико һэр... ...колхоз дам саашадаа хонидойнгоо үүлтэр һайжа... ...тай болобо. Удаань ажахыдаа һү шэмэтэй хара ...үнеэдые олоор ...мүнөө һаалиша... ...үнеэн бүриһөө ...килограмм һү аба...

Мүнөөдэр республикын түрүү адуушадай зүблөөн эхилхэнь

...эдэ бүхы амжалта, хүгжэлтэнь имагтал адуу ...үйлэдбэрилхэ һалбариһаа эхитэй гэжэ мэргэжэлтэдынь, ...дынь сэхэ хэлэдэг болонхой. Мүнөө районой бү... ...ажахынууд хүршынгөө жэшээгээр адуу моридые үсхэбэ... ...бэридээ онсо анхарал хандуулдаг боложо байна. ...нёдондо районой 9 колхоз, совхозууд бүхы һү... ...процент бүрин бүтэнөөр ондо оруулаа һэн. Тии... ...коммунизм» колхоздо гүүн бүриһөө унаган түлжүүлэг... ...жэл «Искра» колхозой адуушад зуун гүүн бү... ...«Путь Ленина» колхоз —87, «Забайкалец» совхозой ...унага абажа түлжүүлээ. Бусад ажахынуудтань ...бүриһөө 70—71 унаган тэнжээгдэһэн байха юм.

...адуу мори үсхэбэрилжэ захалһан Мухар-Шэбэрэй ...Ленинэй нэрэмжэтэ колхозһоо гадна «Эрдэм» сов... ...коммунизм», «Искра» колхозууд үглөөдэртөө үнгэргэг... ...аукциондо хатарша ородой, мүн орловско ...олон азарга, гүүнүүдээ асаранхай. Тиихэдэ Ивалгын ...Оронгын совхоз, һуралсалай «Байгал» ажахы һайн ...азарга, гүүнүүдые олоор худалдадаг боложо байна.

...адуу үсхэбэрилхэ һалбаридаа анхарангүй, үлүү ...хэхээр эрмэлзэдэг байһан олон районуудай кол... ...мүнөө гүүн бүриһөө унага түлжүүлдэг болон... ...тай. Тусхайлбал, нёдондо республикымнай адуу... ...бригада гүүн бүхэнһөө унага абажа, бүрин бүтэ... ...түлжүүлээ һэм шуу.

...жэлэй туршада энэ һалбарида ажалладаг Түнхэ... ...«Саянай» совхозой адуушан Антон Жамсаевич ...бригада нёдондо 177 гүүнһээ 177 унага абажа ...һэн. Ажалай Алдар Солын III шатын орденто энэ ...мүнөө 900 шахуу адуу мори харууһалха гэхэ гү, али ...олзотойхон һалбарии урагшатайгаар хүгжөөнэ. ...районой Туранай совхозой Сэнгэ Ошорович Биль... ...гүүнһээ 136 унага абажа тэнжээгээ юм. Тиихэдэ ...үсхэбэрилхөөр мэргэжэһэн Яруунын районой Ви... ...совхозой Алексей Григорьевой бригада мянгаад ша... ...мори даажа абанхай. Тэрэ тоодо 350-яад гүүнүүд... ...Нёдондо адуушад 243 гэхэ гү, али зуун гүүн бүри... ...унага түлжүүлбэ. Мүн энэл районой «Целинный» сов... ...Токтохоевой бригада 440 гүүнһээ 311 унага ...хоролтогүй тэнжээгээ юм.

...жэлэй дүнгөөр республикымнай колхоз, совхо... ...адуушадай 80 гаран коллектив хамагһаа һайн үрэ дүн ...энэ һалбарияа эрид хүгжөөхэ, тоо толгойень улам ...дүүрэн аргатай байһанаа харуулаа. Олон жэлдэ ...энэ һалбарида ажаллаһан дүршэл шадабаритай ...бригаданууд өөрын онол аргатай, технологитой ...Жэшээлбэл, имэ бригадануудта һайнаар түхеэрэгдэ... ...байгуулагданхай юм. Адуушадынь зунай сагта үб... ...өөһэдынгөө хүсөөр бэлэдхэжэ абана. Үбэлжэлгын ...гол һүрэгөө хаганда бэлшээжэ ондо оруулаашье ...тураһан, тэнхээ тамираа алдажа ябаһан дааган, ...гүүнүүдээ һүрэгһөө амяарлажа, фермэ дээрээ һайн ...тэжээлээрээ тордижо хооллуулна. Мүн унагатай гүү... ...азаргануудаа саг дары илгажа амяарлаад, һайнаар ...хүшэлүүлхэдээ олон унага абана гэхэ гү, али ...һубайруулнагүй ха юм. Түрүү ажахынуудта илан... ...гүүнүүдынь бүридхэлдэ һайнаар абтанхай байдаг. Ха... ...гүүнүүдэй ороондо орохо хаһын эхилхэдэ унагатай ...заабол суглуулжа, ороондо оруулна.

...һүрэгөө олошоруулжа, ашаг шэмыень эрид дээшэ... ...улам үргэдэжэ байбашье һаань, зарим ажа... ...энэ һалбаринь урдынхидал улам доройтоһон зан... ...юм. Олонхи ушарта адуу моридоо мал гэжэ тоо... ...үбэлжэлгын үедэ үбһэ, талха таряанай зүйлөөр хан... ...газаашалха ябадал бии. Эдэ бүгэдэһөө уламжалан, ...хүйтэндэ, хэбарай хагсуу хаһада олон даа... ...гүүнүүд туража, тэнхээ тамираа алдажа, олоор ...Заримдаа туража зүдэршэһэн гүүнүүдэйнь арайхан ...гарзалхада, үншэрһэн түлынь үнишье болонгүй үхэ... ...Жэшээлбэл, байгша оной эхинһээ хойшо Баунтын рай... ...Зэдын райондо 26, Хурамхаанай райондо —30, Түн... ...райондо 46 адуу морин гарзалаа. Юрэнхы дээрээ, нё... ...энэ үеынхитэй сасуулхада, республика дотōрнай ...морин гарзалаад байна.

...мори үсхэбэрилгэеэ хүгжөөжэ, энэ һалбарияа бүри ...болгохын тула, гансашье үүлтэрыень һайжаруулха ...зоотехническэ заабаринуудые, технологиинь на... ...сахиха эрилтэ табигдадаг. Нэн түрүүлэн гүүн бүхэн ...заабол ороондо оруулагдаха болоно. Мүнөө ...райондо илангаяа унаада хэрэглэгдэдэг гүүнүүд ороон... ...һубайрна. Тэрэшэлэн унагалха гүүнүүдэй ...азаргануудынь саг бōлзортоо амяарлагданагүй. ...ушарта унагануудынь дааган болотороо эхээ хүхэ... ...байха юм.

...энэ һалбарияа улам хүгжөөхын тула адуушадай ...шэнэ гүримаар эмхидхэбэл таарамжатай. Тодорхойл... ...мүнөө үедэ аренднэ, бригадна подрядай, ажахын тоо... ...гүримаар ажалладаг болоо һаа, адуушад килээд ол... ...гадна, адуу моридой ашаг шэмые горитойгоор ...бэлэй. Адуушадай коллективүүдтэ һүрэгһөө, ...түхеэрэгдэһэн байраһаа гадна, зелёнко тариха по... ...сабшалан дээлгэхэ хэрэгтэй. Хэрбээ өөрын ...болоо һаа, адуушад һүрэгтөө, ядахын сагта ...гүүнүүдтээ, тураһан дааган, моридоо тōрдихо, үбһэ ...абаха байгаа ха юм.

...жэлнүүдтэ республикадамнай үүлтэртэ адуу мори... ...выставкэ-аукцион хабарай энэ сагта, гүүнүүдэй ороондо ...урдахана эмхидхэгдэжэ үнгэргэгдэдэг болоһониинь ...тай. Ушарынь хадаа имэ аукциондо олон ажахынууд ...дуратай азарга, гүүнүүдые худалдажа абаха ар... ...болоно бшуу.

...тарган мяха, шанартай һайн сэгээ ехээр үйлэдбэ... ...бэлэдхэдэг болохын тула адуушаднай горитой ехэ хү... ...болоно. Энээн тухайгаа мүнөөдэр боложо үн... ...зүблөөн дээрэ дэлгэрэнгыгээр хэлсэхэнь гээшэ.

...хамагһаа урид зунай бэлшээридэ гарадаг юм. ...эдэнэрэй эрилтэ хэрэглэмжые дүүрэнээр хангаха ...тоологдоно. Нэн түрүүлэн бороо, саһанда ...дулаан хубсаһа, майхан, эдеэ хоол болон мōриной ...хүсэд хангагдаха ёһотой. Ажахынуудай партийна, ...союзай, комсомолой организацинууд адуушадай хүндэ ...хүдэлмэридэ анхаржа, туһаламжа үзүүлжэ байха бо... ...Тэрэшэлэн адуушанай ажалда дайралдаһан лэ хүниие ...мориндо дуратай залуушуулые һурган томилхо... ...олзотой энэ һалбари ёһотой эзэтэй болохо бай... ...юм.

...-эй МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДТЭ

...оной апрелиин 29-нэй амаралтын үдэрые апрелиин 30-... ...понедельникта болгохо, апрелиин 28-най субботын үдэрые ...ажалай үдэр гэжэ тоолоходоо хуулитай зохилдуулан, энэ ...ажаллаһанай түлөө ондоо амаралтын үдэр олгохо гү, ...хүлһыень түлэхэ гэһэн шиидхэбэри СССР-эй Мини... ...Совет абаба. Тэрэшэлэн хүдэлмэрилэгшын дура... ...энэ үдэрые зохихо түлбэритэйгөөр жэл бүриинь ...хамтаруулхые зүбшөөгдөө.

ОРХИГДОҺОН ҺАЛБАРИЯА ХҮГЖӨӨНЭ

Кабанскын районой Байгалай ОПХ-гай адуу моридой фермэдэ хатарша ородой үүлтэрэй азарга, гүүнүүдые даажа абаад харууһалдаг Александр Михайлович Залуцкий ажалдаа мүнөө нилээд дүршэнхэй. Үхибүүн ябахадаа эмниг моридые харахадаа досоогоо хүхидэг, баярладаг энэ нүхэркай хүбүүн бэеэ бэелжэ хүдэржэхэдөө механизатор, автомашинын жолоошоншье болохые эрмэлзээгүй, сэхэ түрэл ажахыдаа адуушан болохоор мэдүүлээ һэн.

Александр Залуцкиин ажалладаг адуушадай бригадада бүхыдөө 518 адуу морид харууһалагдана. Тэрэ тоодо 167 гүүн бии юм. Нёдондо адуушадай энэ бригада 125 унага абажа, бүрин бүтэнөөр түлжүүлээ һэн. Тиихэдэ бүхы һүрэгөө бүрин бүтэнөөр ондо оруулаа.

— Манай райондо адуу мори үсхэбэрилхэ һалбаримнай хүгжөөгдэжэ байна. Нёдондо Твороговой шубуунай фабрикада зуун гүүн бүриһөө 92, Байгал-Худариин совхоздо—85, «Шергинский» совхоздо—91, Хандалын совхоздо 78 унаган абтаа һэн. Энэмнай яһала һайн дүнгүүд гээшэ. Хэрбээ саашадаа унага олоор абажа түлжүүлдэг болоо һаа, һалбаримнай олзотохо, хүгжэхэнь ааб даа. Байгша ондо манайшье бригада ехэ уялга абанхай, урагшатайгаар дүүргэжэ байнабди. Бригададамнай шадамар бэрхэ хүбүүд олон. Александр Михайлович үнэхөөрөө мориндо дуратай, тиимэл азарга, гүүн бүхэндөө өөрсэ ондоо хоноор хандадаг,—гэжэ бригадир Александр Иванович Черных хөөрэжэ байгаа һэн.

М. ХАМАГАНОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: адуушан А. М. Залуцкий.

Авторай фото.

КПСС-эй ОБКОМДО

КПСС-эй обкомой бюрогой заседани боложо, «Үйлэдбэриеэ хубилгалгые түргэдхэхэ ба арадай үргэн хэрэглэмжын эд бараа үйлэдбэрилгые дээшэлүүлхэ талаар оборонно комплексын предприятинуудай захиргаанай болон партийна организацинуудай хүдэлмэри тухай» асуудал хаража үзэбэ. Республикада арадай үргэн хэрэглэмжын эд бараа үйлэдбэрилгэ (1989 ондо 163 процент) бага зэргэ дээшэлээшье һаа, хэрэглэмжын дэлгүүртэ тохёолдоһон байдалые һуладханагүй. Республикын оборонно комплексын предприятинуудта үргэн хэрэглэмжын эд бараан үсөөнөөр гаргагдана, үйлэдбэриие хубилгаха талаар бодомжо мүнөө болотор зохёогдоогүй, олондо дуулгагдаагүй байна. Мүн тэдэ предприятинуудта үйлэдбэриеэ хубилгаха талаар комплексно хандаса үгы байна. Минавиапромой үргэн хэрэглэмжын эд бараанай хэмжээн бага зэргэ ургаашье һаа, үйлэдбэри хубилгалгатай холбоогүй.

Автомат түхеэрэлгэнүүдые бүтээдэг заводуудта үйлэдбэрилгын хүсэнүүдые хубилгаһанай ашаар үргэн хэрэглэмжын эд бараа үйлэдбэрилгэ унжагайрна. Мотоор бүтээлгын заводто үргэн хэрэглэмжын эд бараа үйлэдбэрилгэдэ бэлдэжэ эхилээдүй, нёдондо гаргаһан эд бараанинь тулюур шанартай байгаа. Прибор бүтээлгын үйлэдбэриин нэгэдэл гаргадаг продукцияа удаан саг соо шэнэлнэгүй, үнгэржэ байгаа табан жэлэй туршада авиационно үйлэдбэриин нэгэдэлдэ үргэн хэрэглэмжын эд бараан бага зэргэ ургаа.

Предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэд, республикын Госплан инвестиционно политикада үндэһэн хубилалтануудые туйлаагүй. Тиимэһээ эдэ предприятинуудта үргэн хэрэглэмжын эд бараа гаргаха үйлэдбэриин хүсэнүүд хүсэд бүридүүлэгдээгүй гэхэ гү, али ашаглалгада оруулгань унжагайрна. Эдэ коллективүүдтэ гэр байра, соцкультбытэй объектнүүдэй барилга удаарна. Дурсагдагша асуудалнуудаар эдэ предприятинуудай партийна организацинууд зохихо хүдэлмэри ябуулнагүй.

Предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэдэй (нүхэд Фальковскиин, Сорокиной, Брындинэй, Кравцовой) ябуулһан хүдэлмэриие КПСС-эй обкомой бюро бирагүй гэжэ тоолоод, предприяти бүхэндэ үйлэдбэри хубилгаха программануудые зохёохо ба үргэн хэрэглэмжын эд бараа үйлэдбэрилгын ургалтые хангаха гэжэ захиргаануудтань, партийна организацинуудта дурадхаба. Үйлэдбэриие хубилгаха бодомжо зохёохо, үргэн хэрэглэмжын эд бараа гаргаха талаар үйлэдбэрилгын хүсэнүүдэй барилгые түргэн дүүргэхэ, мүн ажаһуудалда хэрэглэгдэдэг орёо оньһон техникэ үйлэдбэрилгэдэ республика дотором хамжалгатай, хэрэглэмжын дэлгүүртэ эдэ предприятинуудай гаргадаг бусад эд бараантай холбоотой асуудалнуудые союзна министерствэнүүдтэй суг хаража үзэхыень республикын Министрнүүдэй Соведтэ болон Госпланда даалгагдаба.

Үйлэдбэриие хубилгалгын үедэ ажалһаа сүлөөлэгдэһэн хүнүүдые хүдэлмэритэй болгохо, ажалшадайнгаа мэргэжэл нарижуулха, мэргэжэнги хүдэлмэришэдые ба инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдые үлөөхэ талаар оборонно комплексын предприятинуудай захиргаануудай, партийна ба профсоюзай организацинуудай, ажалша коллективүүдэй соведүүдэй анхарал хандуулагдаа.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын 1941—1945 онуудай Агуу ехэ дайнда туйлагдаһан совет арадай Илалтын 45 жэлэй ойдо бэлдэжэ, тэрэниие үнгэргэхэ талаар КПСС-эй Улаан-Үдын горкомой хүдэлмэриие партиин обкомой бюро хаража үзэбэ. Энэ шэглэлээр зарим хүдэлмэриин ябуулагдажа байбашье, Улаан-Үдэ хотын КПСС-эй горкомой ба райкомуудай, арадай депутадуудай городской болон районно Соведүүдэй гүйсэдкомуудай ажал ябуулгануудта бэелүүлэгдээгүй олон юумэн байна, дутагдалнууд бии, зарим ушарта гээгдэнэ гэжэ обкомой бюро тэмдэглээ.

Ажалшадай, илангаяа залуушуулай үзэл сурталай-политическэ ба сэрэгэй-патриотическа хүмүүжүүлгые шангадхахын тулада хотын партийна, совет, комсомолой болон үзэл сурталай организацинууд Илалтын 45 жэлэй ойдо бэлдэлгые һулаар хэрэглэнэ. Энэ хадаа гол дутагдалнуудайнь нэгэн болоно. Илалтын 45 жэлэй ой тухай тематика мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүдтэ, аман үгын пропагандада муугаар харуулагдана, монументальна пропагандада ба харуулан ойлгуулламжын агитацида мүртэй һайнаар дэлгэрүүлэгдэнэгүй.

Дайнай ветерануудай гэр байрын эрхэ байдал, тэдэниие медицинын, худалдаа наймаанай ба ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалга һайжаруулгада совет органуудай, ажалша коллективүүдэй хүтэлбэрилэгшэдэй хүдэлмэридэ үшөө олон дутагдалнууд байһаар.

Энэ хүдэлмэридэ байһан дутагдалнуудаа усадхахыень КПСС-эй Улаан-Үдын горкомдо (нүхэд А. С. Коренев, Р. Р. Хориноева), горгүйсэдкомдо (нүхэр В. К. Кукшинов) КПСС-эй обком дурадхажа, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуу ехэ дайнда совет арадай туйлаһан Илалтын 45 жэлэй ойе һайндэрлэлгэдэ бэлдэжэ, эмхитэй гуримтайгаар, үндэр хэмжээндэ үнгэргэхыень уялгалаа. Гэхэ зуура сэрэгэй комиссариадуудтай, гарнизоной сэрэгэй частьтай сугтаа ажал ябуулга эрхилэлгэеэ шангадхаха гэжэ заагдаа.

Буряадай АССР-эй арбан хоёрдохи зарлалай Верховно Соведэй нэгэдэхи сесси үнгэргэхэ асуудалнуудые КПСС-эй обкомой бюро хаража үзэһэн байна.

КПСС-эй обкомой бюрогой, Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, профсоюзуудай соведэй ба ВЛКСМ-эй обкомой хамтын удаадахи тогтоолнууд баталагдаа:

«1990 оной 1 кварталда мал ажалай продуктнуудай үйлэдбэрилгэ ба гүрэндэ худалдалга дээшэлүүлхын түлөө республикын районуудай социалис мүрысөөнэй дүнгүүд тухай;

«Буряадай АССР-эй арадай ажахын түрүүшүүлые республикын Хүндэлэлэй самбарта оруулха тухай» (хэблэлдэ толилогдохо).

1933, 1937 ба 1938 онуудта үндэһэ баримтагүйгөөр хамалганда орожо, КПСС-эй зэргэһээ гаргуулһан бүлэг коммунистнүүдые партийна талаарнь сагааруулха тухай асуудал КПСС-эй обкомой бюро хаража үзөө. 1955—1958, 1989 онуудта тэдэ хэрэгүүдээр ямаршье гэмэ зэмын үгы дээрэһээ шиидхэбэринүүдынь болюулагдаһан байна. ВКП(б)-гэй гэшүүдһээ гаргаха тухай шиидхэбэринүүдые КПСС-эй, обкомой бюрогой тогтоол болюулжа, партийна талаарнь (наһа бараһанайнь удаа) бүлэг коммунистнүүд сагааруулагдаа. Спискогынь хэблэлдэ толилогдохо.

КПСС-эй обкомой бюро партийна ба кадрова хүдэлмэриин бусадшье асуудалнуудые хаража үзэһэн байна.

— Хубилган шэнэдхэлгын эхинһээр хэдэн жэл үнгэрбэ. Теэд субботник эмхидхэлгэдэ юуншье хубилаагүй. Үнэн дээрээ эндэ хабаадаха гү, үгы гү—хүн бүхэнэй һайн дуранай хэрэг. Һэшхэлээрээл болохо ёһотой. Коммунистшье һаа, бэшэшье һаа...

Энэ хадаа ЛВРЗ-гэй вагон заһабарилгын цехэй хүдэлмэришэд В. А. Каутскиин, А. И. Еремеевэй һанамжанууд гээшэ. Цехэй начальник Л. И. Зверьков «улаан субботодо»

Коммунис субботнигые угтуулан

АЯТАЙ АЖАГЛАЛТА

яагаад бэлдэхэ тухай суглаае нээхэдээ, гансашье цехэй бэшэ, харин участок бүриин хэхэ хүдэлмэриин хэмжэзе заажа үгөө бшуу. Эндэһээл арсалдаатай хөөрэлдөөн болоо. Нүхэд Каутский Еремеев хоёрой һанамжые буруушааха зон олдобо. «Юун үлүү зугаа гаргаабта! Бүхы юумэндэ гурим хэрэгтэйл»—гэлдэнэ.

700 шахуу хүдэлмэришэдэй коллектив нэгэн адли һанамжатай гэжэ юу байхаб даа. Теэдшье дээрэһээ бууһан захиралтаар уридлан хараалһан хэмжээнэй ажал хэхэ гээшэ үнгэрһэн сагай шэнжэ ха юм. Нэн түрүүшээр хүдэлжэ мүнгэ олохо, удаань дүнгүүдые гаргаха, ямар нэгэн жасада эльгээхэ тухай хөөрэлдөөн болохо жэшээтэй бшуу.

— Игэжэ арсалдажа байнхаар нэгэ үдэрэйнгөө салин хүлһэ субботнигой жасада ябуулая, өөһэдөө энэ үдэр ажаһуудаг газараа, гэр газаахяа болбосон түхэлтэй болгоё,—гэһэн дурадхал хүдэлмэришэн, цехкомой гэшүүн В. М. Кошелев оруулба.

— Үгэ хэлэгшэдые би дэмжэнэб. Һэшхэл зоригой хэрэг гэжэ тон зүб. Түсэблөөшьегүй һаань, манай коллективэй гэшүүн бүхэн ерэхэ. Тиимэһээ ерэхэ жэлдэ энэ гуримаа орхихо ёһотойбди. Заводой хүтэлбэрилэгшэдһөө энэмнай эхитэй,—гэжэ мастер Л. П. Протопопова һанамжаяа хэлээ һэн.

Ажалай һайндэртэ цехэй коллективтэ гурбанһаа үлүүтэй вагон заһабарилха, 25600 түхэригэй товарна продукци үйлэдбэрилэн гаргаха гэһэн даабари үгтэһэн байба гээд сэхыень хэлэе. Теэд энэнь олоной гараа үргэжэ баталхада, уялганууд болгон бэшэгдээ ааб даа.

Хүдэлмэришэдэй ажалайнгаа һууринуудаар тараһанайнь удаа цехэй начальник Л. И. Зверьковтой хөөрэлдэбэбди. Энэ хүмнай үнинэй, бэрхэ хүтэлбэрилэгшэ гэжэ завод дотороо суутай юм.

— Леонид Иннокентьевич, үгэ хэлэһэн зонтой зүбшөөнэ гүт?

— Зүб. Захиралта-зонхилгомнай хойшоо үшөөл түригдэнэгүй. Өөрөө би 22 жэлдэ эндэ хүдэлнэб, 20 субботник эмхидхээб. Өөрөөш миин байдаггүйб, ажалладагби. Бухгалтер, экономист мэтэ зомнай сонхо шэлээ угаадаг.

Эндэ нэгэ тон шухаг зүйлдэ анхармаар. Юуб гэбэл, субботнигто олдоһон мүнгэнэй хайшан гээд, хайшаа хэрэглэгдэһэн тухай заатагүй мэдээсэхэ хэрэгтэй. Цехэй, заводой, районой, республикын хэмжээндэ... Радио, газетэнүүд энэ ажаглалтадамнай анхарха ааб за гэжэ найданабди,—гэжэ Леонид Иннокентьевич хүсэлөө мэдүүлбэ.

Г. ТУРТУЕВА.

ТАБАН ЖЭЛЭЙ ЖАСАДА

Хүүргэнүүдэй түмэр хэрэгсэлнүүдэй заводой коллектив коммунис субботнигто эдэбхитэйгээр хабаадаха гэжэ шиидэбэ. Субботник үнгэргэхэ штабай гэшүүдэй уридшалан тоолоһоной ёһоор, 1120 хүн ажалай һайндэртэ хабаадаха юм. 400 хүн ажалладаг газартаа продукци үйлэдбэрилхэ.

Коммунис субботнигой үдэр заводой коллектив бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлжэ, 85 мянган түхэригэй товарна продукци үйлэдбэрилэн гаргаха. Тэрэ тоодо 4 мянган түхэригэй арадай үргэн хэрэглэмжын эд бараан ороно. Мүн 10 мянган түхэригэй ашаг олзо абахаар хараална. Тиигэжэ арбан хоёрдохи табан жасада 4250 түхэриг дамжуулха юм.

В. КАРКАВИНА,
заводой ахамад экономистын орлогшо.

ТАСС ШЭНЭ ҺОНИН

ЭКОНОМИЧЕСКА РЕФОРМО ХУРДАДХАХА

Федерациин соведэй болон СССР-эй Президентын соведэй хамтын заседани СССР-эй Президент М. С. Горбачевой түрүүлэлгэ доро апрелиин 14-дэ Кремль соо болобо.

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо СССР-эй Госпланай түрүүлэгшэ Ю. Д. Маслюковой «СССР-тэ, гуримшуулагдадаг сүлөөтэ дэлгүүрэй экономикодо орохо тухай» элидхэл шагнагдаһан байгаа. Ч. Т. Айтматов, В. И. Воротников, А. Э. Каулс, Н. А. Назарбаев, Ю. А. Осипьян, Е. М. Примаков, В. Г. Распутин, Г. И. Ревенко, Э. А. Шеварднадзе, В. С. Шевченко, А. Н. Яковлев, В. А. Ярин, мүн заседанида уригдаһан эрдэмтэд-экономистнууд А. Г. Аганбегян, Г. А. Арбатов, О. Т. Богомолов, В. А. Мартынов, Ю. В. Яременко гэгшэд элидхэл тушаа үгэ хэлээ.

Экономическа реформо хурдадхаха, экономико хүтэлбэрилгын шэнэ онол аргануудые, ажахы эрхилэлгын шэнэ түхэл шэнжэнүүдые бэдэржэ, эдэбхитэйгээр нэбтэрүүлхэ эрилтэ ажабайдал табина гэжэ үгэ хэлэгшэд бултадаа нэгэн һаналтайгаар мэдүүлбэ. Тиихэдээ тэдэнэр олон ондоо һанал бодолтой, хараа зорилготой байһанаа харуулаа. Энэ талаар хэмжээнүүдые бэелүүлхэ талаар унжагайржа болохогүй гэжэ тэмдэглэгдээ.

Энэ неделидэ зүбшэн хэлсэлгые үргэлжэлүүлхэ гэһэн шиидхэбэри абтаба.

(ТАСС).

МОСКВАҺАА МОРДОБО

Польшын Республикын Президент Войцех Ярузельский СССР-эй Президентын уряалаар хани ёһоной албанай хэрэгээр манай орондо ерэжэ, хэһэн хөөрэлдөөнүүдээ, уулзалгануудаа апрелиин 14-нэй үглөөгүүр түгэсхэбэ. Польшоһоо ерэһэн хүндэтэ айлшаниие үдэшэлгын ёһолол Кремлиин Ехэ ордонгой Георгиевско зал соо болобо.

СССР-эй Президент М. С. Горбачев һамгантаяа В. Ярузельскитэй, тэрэнэй һамгантай халуун дулаанаар хахасаһан байгаа.

* * *

СССР-эй Верховно Соведэй Түрүүлэгшэ А. И. Лукьянов болон тусхай тушаалтад Внуковско аэродром дээрэ В. Ярузельскиие үдэшөө.

Польшын болон Советскэ Союзай Гүрэнэй тугууд аэропорт дээрэ намилзуулагдаба.

Польшын Республикын Президент Москваһаа Смоленск юшохоёо мордобо.

* * *

Энэл үдэртөө В. Ярузельский Смоленск ерэбэ. Тэрэ Катынска уршаг түбэгэй болоһон газарта хүрэжэ, Польшын офицернүүдтэ зорюулагдажа бодхоогдоһон мүнхэлэлгын газарта венок табяа. Плендэ абтаһан совет хүнүүдые фашистнуудай эндэ буудажа алаһанай дурасхаалда бодхоогдоһон хүшөөгэй дэргэдэ венок табигдаһан байгаа.

Городой түбтэ айлшанай баатарнуудай дурасхаалай сквер соохи Алдар Солын галай дэргэдэ венок табиба. Ленино тосхондо, Белоруссиин ССР-эй хүршэ оршодог Могилёвско областиин газар дээрэ хүдөөлүүлэгдэһэн совет болон поляк сэрэгүүдэй хүүрнүүд дээрэ Польшын Республикын Президент сагаан болон улаан бамбасэсэгүүдые мүн лэ табяа. Костюшкын нэрэмжэтэ ябаган сэрэгэй дивизи дайнай үедэ эндэ байлдаанда түрүүшынхеэ ороһон юм. В. Ярузельский совет болон польско дайшалхы харилсаанай нютагай музейдэ хүрэбэ. Катынь болон Ленино тосхонуудта болоһон ёһололдо польско ба совет тала сэрэгэй ёһололнуудые үгэһэн байгаа.

Областиин ба городой хүтэлбэрилэгшэдтэй уулзалга Смоленскдэ болоо. СССР-тэ ерэлгын программань энээгээр түгэсэбэ.

Үдэшэлэн В. Ярузельский Эхэ орондоо бусахаяа мордобо.

(ТАСС).

СССР-эй Гүрэнэй аюулгүйе сахиха комитедтэ

Соносхогдоһоной ёһоор, оршон тойронхи байгаалиие хамгаалгын асуудалнуудта зорюулжа, Армениин ниитэ национальна хүдэлөөнэй апрелиин 14-дэ Ереванда эмхидхэһэн митинг республикын Гүрэнэй аюулгүйе сахиха комитедые «усадхаха» гэһэн һүйдхэлтэ уряатайгаар дүүрэбэ. Байгша оной январь һарада хилын харуулай сэрэгүүдэй буу зэбсэгэй складта бандит ёһоор добтолгодо хабаадаһан дүрбэн хүниие барижа тушаалга энээнэй шалтагаан болоһон байгаа. Митинг эмхидхэгшэдэй хориходгүйдэнь, ехэ бүлэг, гол түлэб залуушуул КГБ-гэй байшан тээшэ ошожо, тэрэнэй сонхонуудые шулуугаар тэһэ шэдэһэн, тал аһаагдаһан факелнуудые хаяһан байха юм. Байшан руу шургажа орохо гэһэн олон тоото һэдэлгэнүүд гаргагдаа. Зоной дундаһаа шатадаг һомонууд хаягдажа, гал түймэр болобо. Гэрэлтүүлгын ракетэнүүдээр буудаба. Өөрынь хэһэн түхеэрэлгэ тэһэржэ, нэгэ хүн хүндөөр шархатаад, больницада оруулагдажа, наһа бараһан байгаа.

Һүйдхэлшэдэй харата муухай ябуулга хоёр час соо үргэлжэлбэ. Энээнһээ уламжалан, горитой ехэ материальна хохидол ушаруулагдаа. Гэбэшье добтологшод албан зургаанай байшан руу орожо шадабагүй.

Энэ үе соо комитедэй хүдэлмэрилэгшэд добтолгые сарахаар бэлэн байһанаа харуулба. Энээнэй тула хүсэн, дайшалхы арга хэрэгсэлнүүд бии байгаа. Гэбэшье суглараагшадай дунда ушар ёһо ойлгонгүй ябагшад олон байгаа ёһотой гэжэ чекистнүүд багсаамжалаа һэн.

Армениин Гүрэнэй аюулгүйе сахиха комитет мэдүүлгэтэйгээр республикын эрхэтэдтэ хандаба. Һүйдхэлтэ ябуулганууд аюултай байһыень гүнзэгыгөөр ойлгон мэдэрхыень комитет тэдэниие бултыень уряалаа.

Апрелиин 14-дэ болоһон хуули бусад ябуулганууд тушаа уголовно хэрэг эрхилэгдэбэ. Мүрдэлгэ хэгдэнэ.

Гүрэнэй аюулгүйе сахиха комитедэй түрүүлэгшэ В. А. Крючков Армениин гүрэнэй аюулгүйе сахиха зургаануудай бүхы хүдэлмэрилэгшэдтэ хандаһан хандалга эльгээгээ. Тэрээн соонь иигэжэ хэлэгдэнэ:

«Байгша оной апрелиин 14-дэ үүдхэгдэһэн бандит муухай ябуулганууд тухай, Ереванһаа абтаһан мэдээсэлые дуулгахадаа, СССР-эй КГБ-дэ гүнзэгы сэдьхэлһээ дураа гутабабди. Энээнһээ уламжалан, олохон чекистнүүдэй болон городой хүн зоной ами наһанда аюул тохёолдуулагдаһан байгаа...

Тохёолдоһон ушар «демократиин тала баригшад, арад зоной аша туһа хамгаалагшад гээшэбди» гэжэ өөһэдыгөө харуулагшадай һэшхэл һэбэзэгүй, харата муухай бодото нюурыень үшөө дахин элирхэйлэн харуулба.

Комитедэй байшанда добтолгые зайсуулан сараха талаар Армениин чекистнүүдэй шиидхэхы ябадалые, эрэлхэг зоригые үндэрөөр сэгнэнэбди...»

(ТАСС).

БУРЯАДАЙ АССР-эй АРБАН ХОЁРДОХИ ЗАРЛАЛАЙ ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ НЭГЭДЭХИ СЕССИИН НЭЭЛТЭ ТУХАЙ

Буряадай АССР-эй арбан хоёрдохи зарлалай Верховно Соведэй нэгэдэхи сесси апрелиин 19-дэ үглөөнэй 10 сагта Соведүүдэй байшангай конференц-зал соо нээгдэхэ.

БУРЯАДАЙ АССР-эй АРАДАЙ ДЕПУТАДУУДАЙ АНХАРАЛДА

Буряадай АССР-эй арбан хоёрдохи зарлалай Верховно Соведэй нэгэдэхи сессидэ ерэһэн Буряадай АССР-эй арадай депутадууд 9 сагһаа 18 саг хүрэтэр Соведүүдэй байшангай гурбадахи дабхарай 425-дахи кабинедтэ бүридхэлдэ абтаха.

Апрелиин 19-дэ сессиин нээгдэхэ үдэр 8 сагһаа Соведүүдэй байшангай конференц-залай фойе соо бүридхэлдэ абтаха.

Эдеэ хоолой программа — бүгэдын хэрэг

ОЛОНОЙ ЭДЭБХИДЭ ТҮШЭГЛЭХЭ

Һүүлэй хоёр-гурбан жэлэй саада тээ хүдөө ажахыда эли мэдэгдэхээр хубилалтанууд боложо захалбал даа. Тобшолбол, газартай, һурхэй һайн бэшэшье һаа, машина, техникэтэй, оньһон түхеэрэлгэтэй хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд ажалаа өөһэдөө мэдээд хэхэ эрхэтэй болохоһоо хойшо эдэбхитэйгээр, арга шадабаряа гарган хүдэлмэрилдэг болоо гэжэ һанагшаб. Ушарынь хадаа нёдондо манай райондо һаядаа үзэгдөөгүй гэхээр ган гасуурай бэрхэшээл ушараа һэм шуу. Хэрбээ урдынхяараа, дээрэһээ захирха-зонхилхыень хүлеэгээд һууһан һаа, байгаалиин бэрхэшээлэй энэ хохидолһоо мүнөөшье гараагүй байха һэмди. Тодорхойлон хэлэбэл, манай районой диилэнхи ажахынуудай коллективүүд ган гасуурай бэрхэшээлые дабахаар бүхы арга шадабаряа, эдэбхи үүсхэлээ элсүүлээ бшуу.

Хараад үзыт даа. Адууһа малаа тэжээлээр хүсэд хангаха шадалгүй үлэһэн, үйлэдбэриин тон һула үндэһэ һууритай, хүндэ хүшэр ажалаа хүсэд оньһожоруулжа бираагүй ажахынууднай өөһэд хоорондынгоо харилсаае нарижуулан һайжаруулжа, ажалай эмхидхэлэй шэнэ гурим үргэнөөр нэбтэрүүлһэнэй ашаар арбан хоёрдохи табан жэлдэ мал ажалай продуктнуудые элбэг ехээр абаха хэмжээгээ дээшэлүүлээ юм. Хэрбээ энэ табан жэлэйнгээ дунда зэргын дүнгүүдые үнгэрһэн арбан нэгэдэхи табан жэлэйхитэй сасуулан харахада, һү үйлэдбэрилхэ хэмжээн 4528, мяхан 18 процентээр, нооһон 13, үндэгэн 38 процентээр дээшэлүүлэгдээд байна. Энэ хугасаа соо адууһа малай ашаг шэмэ хараа байса нэмээгдээ. Жэшээлбэл, үнеэдэй һү шэмэ 831 килограммаар, хонин бүриһөө нооһоной абтаса 0,920 граммаар, тахяа бүхэнһөө үндэгэ суглуулга 31 монсогороор нэмээ.

1989 он бүхы табан жэл соо згээл хүндэ хүшэр байба. Гэбэшье районой хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд гүрэндэ орооһо таряа, хартаабха, овощ тушааха табан жэлэйнгээ захилые амжалтатайгаар дүүргэбэ.

Районойнгоо үнгэрһэн жэлэй урагшатай һайн үрэ дүнгүүдые зэргэсүүлэн шэнжэлхэдэмнай, горитой дутагдал обёорогдожо захалба. Нэн түрүүлэн манай ажахынууд саашадаа энэл хэбээрээ хүдөө ажахын продукци ехээр үйлэдбэрилжэ бэлэдхэхэ арга боломжогүй болохоёо байна. Тусхайлбал, үнгэрһэн хугасаа соо үйлэдбэриимнай байранууд хуушаржа, мүнөө үеын эрилтэдэ хүрэнэгүй. Һүүлэй жэлнүүдтэ материальна эд хэрэгсэлнүүдэй хомор байһан дээрэһээ үйлэдбэриингөө олон объектнүүдые һэргээн шэнэлнэгүйбди, үргэдхэхэ аргагүй һуунабди. Мүнөө байһан малай байранууд, овощ, хартаабха хадагалха складууд, орооһо таряа сэбэрлэхэ, хатааха түхеэрэлгэнүүд хуушараа, эбдэржэ хэрэглэмжэһээ гаргагдажа байна. Үйлэдбэриингөө байрануудые һэргээн шэнэлжэ, хүнүүдэй ажаллаха таарамжатай эрхэ байдал олгохо талаар жэл бүри ябуулдаг хэмжээнүүдһээ ашаа үрэ гаранагүй. Диилэнхидээ хооһон найдуулганууд боложо, бэелүүлэгдэнгүй үлэшэнэ.

Мүнөө үедэ урданайнгаа заншалаар, хуушан аргаараа хүдөө ажахын һалбаринуудые хүгжөөхэнь нилээд хүшэр болоод байна. Олонхи ушарга хуушанаймнай арганууд ямаршье ашаг үрэ үгэнэгүй. Тиимэһээ мүнөө сагай эрилтээр хүдөө ажахые промышленна предприятинуудай хабаадалгатайгаар гэхэ гү, али арадай ажахын энэ хоёр һалбариин хоорондохи хамжаае улам үргэдхэжэ, ажахы эрхилэлгын шэнэ онол аргануудые дүүрэнээр хэрэглэхэ саг тулажа ерэбэ хаш. Ушарынь хадаа өөһэдөө өөрынгөө ажал мэдээд хүдэлмэрилхэ эрхэмнай нүгөөдэ талаһаа баһал аюултай байдалда оруулхаар байна. Хэрбээ хамтаараа хэлсэжэ зүб шиидхэбэри абажа, саг соонь бэелүүлдэг байгаагүй һаа, зарим нэгэ һалбаримнай мартагдажа, харааһаа алдагдаха, доройтон һалажа болохо бшуу.

Минии һанахада, Эдеэ хоолой программа гээшэ гансал хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй хэрэг бэшэ. Колхоз, совхозуудай, хүнүүдэй хубиин ажахыда үйлэдбэрилэгдэһэн һү, мяхан, үндэгэн болон газар тариалангай бусад продуктнууд түрүүлэн промышленна предприятинуудай хүдэлмэришэдтэ үгтэһэн байха. Теэд һүүлэй үедэ промышленна предприятиинуудай манай ажахынуудта орходоо жэлдээ хэдэн арбаад, зуугаад мянган түхэригэй сэбэр олзотой гарадагшье һаа, хүдөө ажахын продукци бүйлуулан болбосоруулха предприятинуудтаашье туһаламжа үзүүлхэһээ арсаа. Энээниие ямар гэжэ һанахабта? Зүбөөр арсана гээшэ гү? Һүүлэй үедэ хүдөө ажахыда үйлэдбэрилэгдэһэн продукциин горитой ехэ хубинь хүн зондо хүргэгдэнгүй гутаагдана, муудана гэжэ хэлэдэг болонхойбди. Үнэн дээрээ энэ продукцинь поли, фермэ дээрэ бэшэ, харин городой промышленна предприятинуудтай зэргэлээд оршодог эдеэ хоолой предприятинуудта, хадагалха, хүргэхэ складууд соонь гутажа хэбтэнэл. Энээниень промышленна предприятинуудай ажалша коллективүүдэй Соведэй гэшүүд мэдэнэ ха гү? Заримдаа промышленна предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэдтэй уулзажа энээн тухай хөөрэхэдэшни, бүхы зэмээ Соведүүдтэ тохожорхихол даа.

Арбан хоёрдохи табан жэлэй эхиндэ республикадамнай хэдэн тогтоол абтаһан байха. Тэрэ тоодо хартаабха, овощ ехээр үйлэдбэрилжэ, газар тариаланһаа абтадаг продукцияа хадагалха, бэлэдхэхэ, бүйлуулан болбосоруулха хүдэлмэрээ нарижуулан һайжаруулха тухайшье бии һэн хаш. Энэ тогтоолой ёһоор республикымнай промышленна асари ехэ предприятинууд болохо ЛВРЗ, ЗММК, авиационно, судна бүтээлгын, «Электромашина» заводууд, «Бурятфермmaш», «Бурятсельхозкомплект» нэгэдэлнүүд өөһэдынгөө хүсөөр, мүнгэ зөөреэр, материальна хэрэгсэлнүүдээр «Пригородный» совхоздо үбэлэй 2 гектар талмайтай теплицэ заһабарилжа шэнэлхэдэнь туһалха байгаа юм. Теэд табан жэлэй эхинһээ дүүрэтэр тус ажахыда хюмһанайшье зэргын туһаламжа үзүүлэгдэбэгүйл даа. Мүнөө харахада эшхэбтэр бэшэ гү? Хорин жэлэй саада тээ баригдажа ашаглагдаһан энэ теплицые һайнаар заһабарилжа шэнэлээ һаа, городой ажалшадта эртын 700 гаран тонно овощ ургуулжа үгэхэ байгаа. Теэд энэ арга боломжо алдагдаа.

Мүнөөдэрэй байдалаар совхоздо 20 теплицэ бии тоотой юм. Тэрэнэймнай юһэниинь арга хургаараа заһабарилагдаа нэрэтэй. Харин үлдэгшэ 11 теплицэнь үмхиршэнхэй, шанга һалхинда найгалзаһаар унашаха болонхой юм. Энээнһээ гадна город шадар оршодог тус ажахыда хюрөөгэй хибэдэһэн, арбаад тонно түмэр хоолойнууд дуталдажа зобоно.

Саашань хэлэбэл, арба гаран жэлэй саада тээ баригдаһан һүнэй комплекс, эмэ хашарагуудые, гунжануудые түлжүүлхэ хэдэн томо ордон шэнги байрануудnай баһал хуушараа. Хэрбээ эдэ комплекс, байрануудые һэргээн заһабарилжа, досоохи тон юрын түхеэрэлгэнүүдыень шэнэлээ һаа, манай райондо сагаан эдеэн элбэгээр үйлэдбэрилэгдэжэ бэлэдхэгдэхэ бэлэй.

Мүнөө ажахынуудта ошожо хараа һаатнай һаалиин фермэ бүхэндэ һү машиндаха сепаратор, хүргэхэ түхеэрэлгэ, һү дамжуулха хоолой, шэгнүүр, амһарта, үнеэдэй дэлэн угаажа аршаха бүд, һаагдаһан һүеэ шүүхэ материалшье байхагүйл. Ойрын жэлнүүдтэ һаалишаднай үйлэдбэрилһэн һүеэ ГОСТ-ын шэнэ эрилтээр тушаадаг болоходоо нилээд тулюур түйган байдалда орохонь гээшэ.

Эдеэ хоолой продуктнуудые элбэгээр үйлэдбэрилжэ бэлэдхэхэ эрилтын табигдаад байһан мүнөө сагта бултадаа хамараа хараад һуунгүй, бүхы арга шадабаряа элсүүлхэ саг тулаба гээшэ. Хэрбээ урда жэлнүүдэйхидэл адли гансал өөрыгөө хараад байха болоо һаамнай хүн зоной эдеэ хоолой продуктнууд элбэгжэхэгүйл.

П. БАНЗАРОВ,
Ивалгын районой агропромышленна нэгэдэлэй түрүүлэгшэ.

МИИН ХЭГДЭШЭДЭГ ХЭРЭГ БЭШЭЛ

Һүүлэй үедэ хото городтошье, хүдөө нютагуудташье ангуудай арһаар хэгдэһэн зүйлнүүдые үмдэһэн эхэнэрнүүдые, эрэшүүлые, залуушуулые, наһатайшье хүнүүдые, үхи хүүгэдые заатагүй харахат. Теэд эдэ гоё һайхан арһанууд хаанаһаа, хайшан гээд абтадаг юм гэжэ мэдэдэг гээшэ гүбди. Ой тайгада ябаһан зэрлиг ангуудһаа гадуур хүнүүдэй гараар үсхэбэрилэгдэһэн ангуудһаа арһан абтадаг гэжэ олон уншагшаднай хэлэхэ байха. Энэньшье зүбтэй. Зүгөөр ангуудые үсхэбэрилхэмнай хүндэшэг һалбари гэжэ заримашуул мэдэншьегүй байжа магадгүй. Тиимэһээ районойнгоо ан үсхэбэрилдэг фермын ажал хэрэг тухайнь дэлгэрэнгыгээр хөөрэхэ гэһэн хүсэлэнтэйб.

Түнхэнэй райондо ан үсхэбэрилдэг нэгэ фермэ Хэрэн посхондо бии юм. Эндэ 1070 толгой сэнхир үнэгэд харууһалагдадаг. Тэрэнэй 816 толгойнь эмэ үнэгэн болоно. Һүүлэй жэлнүүдэй туршада ан үсхэбэрилдэг энэ фермын коллектив муу бэшээр ажаллажа, сэнхир үнэгэдэй арһа абаха талаар яһала амжалта түйладаг байха юм. Үнгэрһэн 1989 ондо тэдэнэр нэгэ эмэ үнэгэн бүриһөө 7,1 гүлгэдые абаа. Иигэжэ ан үсхэбэрилэгшэд эмэ үнэгэн бүриһөө дунда зэргээр 7 гүлгэ абаха гэһэн түсэбөө дүүргэжэ шадаа бэлэй. Тэрээнһээ гадуур эдэнэр нёдондо жэлдэ нэгэшье толгой үнэгэдые гарзада оруулаагүй. Түнхэнэй ан үсхэбэрилдэг фермын коллектив 4 мянган 200 арһа бэлэдхэлэй пунктда эльгээгээ. Нэгэ арһаниинь гүрэнэй сэнгээр абтахадаа 78 түхэриг 34 мүнгэндэ хүрэһэн байха юм. Иигэжэ коллективэй гэшүүд бүхыдөө 70 мянган түхэригэй олзо оршо оруулба. Ан үсхэбэрилэгшэд 509 толгой сэнхир үнэгэдые районойнгоо ажахынуудта, мүн организацинуудта худалдаһан байна.

Фермын коллектив мүнөө арендын онол аргаар ажалаа эрхилдэг болоһонһоо хойшо хүн зондо сэнхир үнэгэдэй арһа худалдадаг болоо. Үнгэрһэн жэлдэ кооператорнууд сэнхир үнэгэдэй арһа худалдадаг болоо.

Арһанай ехэ багаһаань, мүн шанарһаань тэрэнэй сэнгынь дулдыдана. Тиимэһээ тэдэнэрэй худалдаһан арһан бүхэнэйнь сэнгынь нёдондо жэлдэ 50 түхэригһөө 400 түхэриг хүрэһэн байна. Иигэжэ олдоһон мүнгэниинь тус фермын нөөсэдэ оруулагдаа.

— Үнгэрһэн жэлдэ бидэ 167 мянга 826 түхэриг олзо оршо оруулаабди. Теэд энээнһээ арһанай элдэбын ажалайнь гаргашые түлэхэдэмнай, оройдоол манда 12 мянга гаран түхэриг сэбэр олзо оруулагдаа. Энэ мүнгэнһөө 40 процентнь гэхэ гү, али 4—5 мянган түхэригынь соёлой болон социальна асуудалнуудта гаргашалхаар хараалаа һэмди, — гэжэ ан үсхэбэрилдэг фермын экономист Э. С. Хагатриян манда хэлэбэ.

Ан үсхэбэрилэгшэдэй мэдүүлһэнэй ёһоор фермын ажал хэрэгээрнь хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд балай һонирходоггүй, эндэ ерэжэ, тэдэнэртэй хөөрэлдэдэггүй байна. Энэ фермын коллектив хоёр жэлэй саада тээ ажахын тоосоондо ороо һэн. Иланғаяа энэ шэнэ гуримаар хүдэлжэ байхадань, эдэнэрэй дэмжэлгэ хэрэгтэйл болоно хаш.

Эндэ бүхыдөө 27 хүн ажалладаг байна. Ан үсхэбэрилдэг хүдэлмэрилэгшэдэй һарын дунда зэргын салин 200 түхэригтэ хүрэнэ. Тэрээнһээ гадуур һайнаар хүдэлһэн хүнүүдтэ 160 түхэриг урмашуулга болгон нэмэлтэ мүнгэн үгтэдэг байна. Энэ нэмэлтэ түлбэринь үбэлэй һаранuудай үедэ, үнэгэдэй ороондо орожо байхада, мүн гүлгэлхэ үедэнь түлэгдэдэг.

Ан үсхэбэрилэгшэдэй дунда урмашуулга тухай мэдэхэшьегүй хүнүүд бии ха. Ямар аргаар, ямар ажалай түлөө урмашуулдаг бэ, хэндэ материальна туһаламжа үзүүлэгдэхэ ёһотойб гэһэн асуудалнуудые ажахын экономист тэдэнэртээ ойлгуулжа үгэхэ байгаа бэшэ гү? Фермын ажал оройдоошье, оньһожоруулагдаагүй. Эндэ хүдэлһэн эхэнэрнүүд ангуудые өөнэ. Наг шэбхэ баһал бар хүсөөрөө тэдэнэр арилгадаг байха юм. Ангуудта тэжээл бэлэдхэдэг кухниин байра хуушаршанхай. Шэнэ байра баригдажа эхилһээр 4 жэл шахуу болобошье, үшөөл тэрэнь дүүргэгдэхэ болоодүй байһаар. Мүн эндэ баригдажа эхилһэн холодильник үшөө дүүргэгдээгүй үлэшэнхэй. Ан үсхэбэрилэгшэдэй ажалые оньһожоруулан хүнгэлбэл, тэдэнэрэй үрэ дүнгүүд бүришье дээшэлхэ һэн гэжэ һанагдана. Ангай фермэ айлай гэрнүүдтэ дүтэ болошонхой. Санитарна эрилтээр болобол, энэ объект һууриин, тосхон соо байха ёһогүй гээшэ ааб даа. Энэ асуудал үнинэй табигдадаг аад, мүнөөшье хүрэтэр тодорхой шиидхэбэри абтанагүй. Эдэ дутуу дунданудые усадхахын тула гансашье кооперативна ан үсхэбэрилдэг фермэ бэшэ, мүн Буркоопсоюз, Түнхэнэй райсоведэй гүйсэдком шиидхэхэ уялгатай бшуу.

Эндэхи ажалай хэды хүндэ хүшэр байбашье, ан үсхэбэрилэгшэд оролдосотойгоор хүдэлжэ эрхим үрэ дүнгүүдые түйланад. Ан үсхэбэрилэгшэд В. С. Лазарева 19 жэлэй, В. Р. Ошорова 21 жэлэй туршада эндэ ажаллажа, дүй дүршэлтэй болоһон хүнүүд гээшэ. Тэдэнэр тус тустаа нэгэ эмэ үнэгэн бүриһөө дунда зэргээр 9,9 гүлгэдые абажа, социалис мүрысөөндэ түрүүлжэ ябана. Ан үсхэбэрилэгшэ Д. Р. Халбазыкова 476 гүлгэдые абаха гэһэн түсэбтэй байһан аад, бодото дээрээ 498 гүлгэ абаа. Мүн бэшэшье ан үсхэбэрилэгшэд Л. М. Базарова, А. Б. Сыренова, Л. Г. Сороковикова, В. В. Демина болон бусадай эрхим ажалые онсолон тэмдэглэмээр. Ветеринар М. Л. Баторовагай ажал хэрэгһээ сэнхир үнэгэдэй болон гүлгэдэйнь элүүр энхэ дулдыдаха байна. Энэ нүхэр ажалдаа оролдосотойгоор, харюусалгатайгаар хандадаг юм.

Тэжээл бэлэдхэгшэд В. П. Курченко, В. П. Демин, Э. И. Эрдынеев, Г. Г. Зверев гэгшэд бригадна гуримаар ажаллана. Эдэ нүхэдэй ангуудай тэжээл шанартайгаар бүйлуулан шанаһанһаань ехэхэн юумэн дулдыдаха байна бшуу.

Иигэжэ «зөөлэн алтан» үйлэдбэрилэгдэдэг байна гээшэл даа. Ан үсхэбэрилэгшэдэй ажал хүшэр хүндэ, дутуу дундатай. Тэдэниие усадхаха хэрэгтэ фермын хүтэлбэрилэгшэд анхарха ёһотой болоно. Харин «сагаан алтан» миин абташадаг бэшэ ха юм.

Ж. ЮБУХАЕВ,
«Саян» газетын редакторай орлогшо.

Ленинэй орденто локомотив-вагон заһабарилгын заводой механическа цехтэ 32 токарь, үрэмдэгшэ хүдэлдэг. 5-дахи разрядай токарьнууд Николай Николаевич Кузьмичев, Владимир Владимирович Еманаков гэгшэд зургаан станогууд дээрэ хүдэлжэ шадаха юм. Тэдэнэр мүнөө тепловозой двигательдэ хабсаргалта хэнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: токарьнууд Н. Н. Кузьмичев, В. В. Еманаков.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

Барилгын талмайнууд дээрэ

ГОЛОДОҺОГҮЙГӨӨР ХҮДЭЛЖЭ ҺУРАХА

Общественэ хубилган шэнэдхэлгын олон программанууд сооһоо 2000 он болотор айл бүхэниие гэр байраар хангаха гэһэн социальна программые хүн зон һайшаан угтаһан байна. Энэ хүнгэн бэшэ зорилгые бэелүүлгэ имагтал барилгашадһаа дулдыдаха юм. Гэбэшье барилгын үндэһэ һууриие бэхижүүлэнгүй, хүгжөөнгүй, тэдэнэрэй энэ зорилгоёо дүүргэжэ шадахагүй байһаниинь эли. Гусиноозёрск хотодо бодхоогдожо байһан КПД завод гэр байра барилгын үндэһэ һуури боложо үгэхэ ёһотой. «Бурятэнергострой» трестын подразделенинүүдэй хүсөөр шухала энэ объект баригдана. Трестын ахамад инженер М. Давыдовай мэдүүлһэнэй ёһоор 1991 ондо энэ завод продукци үйлэдбэрилэн гаргажа эхилхэ ёһотой. Манай штатнабэшэ корреспондент З. Суслова энэ барилгын куратор Г. Н. Пестереватай уулзажа хөөрэлдэһэн байна. Тэдэнэрэй хөөрэлдөөе доро толилнобди.

— Байгша оной зээстэ энэ объект ашаглалгада тушаагдаха ёһотой юм. Гэбэшье мүнөө дээрээ эндэ шиидхэгдээгүй асуудалнууд, голодоһо гаргаха ушарнууд олон байһаар. Захил хэгшэд дүрбэн жэлэй туршада барилгын хүдэлмэриин шанар шалгаагүй, ямаршье бүридхэл хэгдээгүй байна. Тиигэжэ олон тоото голодоһон гаргагдаа бшуу. Мүнөө эндэ барилга үргэнөөр хэгдэжэ эхилбэ.

— Иимэ олон голодоһо гаргалгада хэн зэмэтэй гээшэб?

— Ажахы эрхилэлгын хуушан онол арга зэмэтэй. Мүн барилгашадай гэм зэмэ бага бэшэ байха. Барилгын эмхинүүд шанарта анхарангүй ямаршье һаа аргаар түсэбөө дүүргэхэ гэжэ оролдодог байгаа. Тиин урданайнгаа дутагдалнуудые мүнөө амсажа байгдана гээшэ. Голодоһотойгоор хэгдэһэн һуури дээрэ түхеэрэлгэнүүдые тодхохо эрхэгүйбди. Энээнһээ уламжалан, бүхы хүдэлмэри шэнээр хэгдэхэ ёһотой болоно. Эндэ нилээн ехэ бетон гаргашалагдаха байна. Барилгын энэ материал хоморой тоодо ородог. Гэбэшье энэ хүдэлмэри манай хүдэлмэришэд хээ гэлэй. Теэд ажалайнь түлөө юугээрээ түлэхэ болонобибди. Документын ёһоор энэ һуури хэгдэжэ, мүнгэн дууһан түлэгдэнхэй ха юм. Эгээл иимэ байдал февраль һарада тохёолдоо. Оньһожоруулгын 14-дэхи управлени 20 мянган түхэригэй барилга хэжэ, оройдоол 810 түхэригэй түлөөһэ абаа. Иимэ эрхэ байдалда хэн эндэ хүдэлхэ дуратай байхаб даа. Тиимэһээ байгша ондо энэ объект ашаглалгада тушаагдахагүйнь гээшэ.

— Хангалтагүй байдалые хубилгахын, дутуу дунданuудые усадхахын тула ямар хэмжээнүүд абтана гээшэб?

— Эгээл түрүүн ажахы эрхилэлгын хуушан аргаһаа болижо, ажал эмхидхэлгын шэнэ, түрүү гуримда түргэнөөр орохо хэрэгтэй. Мүн коллективүүдтэ бэеэ даагаад ажаллаха эрхэ олгохо шухала. Юуб гэхэдэ, шэнэ хуулинуудай абташье, ажахы эрхилэлгын хуушан гуримай эрхэ байдалда ажалланабди. Гадна шанарай түлөө бүгэдын харюусалга дээшэлүүлхэ хэрэгтэй. Голодоһо гаргагшын экран бии болгохо дурадхал оруулааб. Иигэжэ голодоһо гаргалгые усадхалгада тэрэ бага зэргэшье туһатай байха. Мүнөө нюдэ балай, шэхэ дүлиин байха саг бэшэ. Голодоһонтой тэмсээгүй һаа, энэнь хожомоо хохидолтой байжа магад. Жэшээлхэдэ, ГРЭС-тэ болоһон түймэр хүнүүдэй харюусалгагүй голодоһотойгоор хүдэлһэнһөө уламжалан гараа.

Тиимэһээ дээрэ хэлэгдэһэнһээ тобшолходо иимэ байна. Нэгэдэхеэр, захил хэгшын үүргэ уялгые трестдэ үгэжэ болохогүй. Иимэ байдалда техническэ хиналтын албан ямаршье эрхэгүй байна. Тиигэжэ ехэ голодоһон гаргагдана. «Бурятэнерго» нэгэдэл барилга дээрэ хичалта хэхэ ёһотой.

Барилга-хабсаралгын 4-дэхи управлени генподрядчигайнгаа үүргые 3-дахи СМУ-да үгэбэ. Барилгын эхилһэн сагһаа хойшо ямаршье бүридхэл хэгдээгүй байжа, ойлгосогүй юумэн олон болонхой. Энээниие гуримшуулхын тула сметчик-экономистын тушаал дирекциин штадта байгуулха шухала.

Иигэжэ «Гэр байра-2000» программа бэелүүлхын тула заводой барилга дээрэхи байдалые гуримшуулха, дутуу дунданuудые дары усадхаха.

Мүнөөдэр республикын түрүү адуушадай зүблөөн эхилхэнь

БАЯЛИГАЙМН[...] ЭХИН ЭНЭЛ Д[...]

Мүнөөдэр республикын адуушадай зүблөөн, үглөөдэрынь үүлтэртэ моридой выставкэ-аукцион үнгэргэгдэхэнь. Иимэ выставкэ-аукционуудай жэл бүхэндэ хабарай эхин һарада үнгэргэгдэдэг гээшэ һаань, харин адуушадай зүблөөнэй 1904 онһоо хойшо нэгэшье дахин болоогүйнь харамтай.

Энэ һалбариин ашагтайень эндэ хэлээдшье ялалй. Адуу моридой һүрэг олошоруулха талаар һүүлэй үедэ республика доторнай яһала хүдэлмэри ябуулагдаа гэжэ онсолхоор байна. Мүнөө жэлэй апрелиин нэгэнэй байдалаар республикын бүхы ажахынуудта дүн хамта 69171 толгой адуу морид тоологдоно. Энэнь нёдондонойхидо орходоо 6131 толгойгоор олон болоно. Бэшүүрэй, Хойто-Байгалай, Хориин районудһаа бэшэ бусад районуудай колхоз, совхозуудай моридойнгоо тоо толгойень олошоруулжа шадаһаниинь һайшаалтай. Иланғаяа Баргажанай, Яруунын, Кабанскын, Сэлэнгын, районуудта адуу моридой һүрэг 6 процентээр олошоруулагдаһан байха юм.

Адуу моридой тоо толгойень олошоруулха талаар оролдодог адуушад яһала олон. Тэдэнэй дундаһаа Баргажанай совхозой Сергей Павлович Степанцевой хүтэлбэрилдэг бригадын гэшүүд 703 толгой адуу мориие харууһалдаг юм. Эдэнэр нёдондо 185 гүүнһээ 170 унага абажа, гарза хоролтогүйгөөр түлжүүлһэн байна. Түнхэнэй районой Саянай совхозой адуушан Антон Жамсаранович Имескенов 177 гүүнһээ тэды шэнээн түл абаа, Зэдын районой XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозой үнинэй адуушан Василий Данилович Кабаргин зуун гүүн бүриһөө дунда зэргээр 100, Хурамхаанай районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой Владимир Гомбоевич Доржиев—98 унага абажа түлжүүлһэн габьяатай.

Эдэ олон адуушадай, бригаданuудай, ажахынуудай түйлаһан амжалтанууд юу гэршэлнэб гэхэдэ, адуу моридые олошоруулжа, ашаг шэмыень эрид дээшэлүүлхэ талаар районуудта арга боломжын бии байһаниие элишэлжэ үгэнэ. Зүгөөр энэ һалбари эрхилхэ хэрэгтэ горитойхон дутагдалнууд үшөөл бии гэжэ мэдэрхэ ёһотойбди.

Нёдондо жэлдэ республикын колхоз, совхозууд бүхыдөө 12425 унага абаха даабаритай һаа, оройдоол 10930 түл түлжүүлһэн байха юм. Үсөөн түл абадаг ажахынуудай дундаһаа Бэшүүрэй районой «Сибирь» совхоз зуун гүүн бүриһөө 28, Сэлэнгын районой Химнын совхоз—16, Хориин районой Үдын совхоз—20, Хүлэй совхоз—21, Хэжэнгын районой Ушхайтын совхоз—18 унага абаа. Иимэрхүү үрэ дүнгүүдые түйладаг колхоз, совхозуудые үшөөшье нэрлэжэ боломоор. Эндэһээ уламжалан мориной мяхан багаар үйлэдбэрилэгдэнэ гээшэ.

Олон унага абажа, адуу моридойнгоо тоо толгойень олошоруулхын орондо тэдэ гарзада оруулагдана. Тусхайлбал, байгша оной үнгэрһэн гурбан һарын туршада дүн хамта 296 толгой морин гарзада ороһон байна. Энэнь нёдондонойхидо орходоо 137 толгойгоор олон болоно бшуу. Иланғаяа Хурамхаанай районой ажахынууд адуу моридоо олоор гарзалуулаа гэхэ гү, али үнгэрһэн жэлэйхиһээ 3,7 дахин олон толгой моридые үхүүлээ. Тарбагатайн, Баунтын, Бэшүүрэй районуудта мүн лэ иимэ ушар үзэгдөө.

Тиимэһээ энэ талаар бии байһан дутагдалнуудаа, шиидхэгдээгүй асуудалнуудаа хайшан гээд саашадаа шиидхэхэ байһан тухайгаа адуушаднай энэ зүблөөн дээрээ үргэнөөр хэлсэхэ, һанамжа дурадхалнуудаараа андалдаха аабза гэжэ найданабди.

Зэдын, Сэлэнгын районуудай колхоз, совхозуудай мүнөө үедэ адуу моридоо хэр үсхэбэрилжэ ябаһаарнь һонирхон, хэдэн ажахынуудаар бидэ ябаһан байнабди. Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ колхоз 206 адуу моридые үсхэбэрилдэг юм. Энэ һүрэгые залуу хүбүүн Эши Балжир-Галсанжапович Раднаев харууһална. Тэрэнтэй Гомбо Иннокентьевич Гомбоев суг хамта хүдэлдэг. Эдэ хүбүүд нёдондо жэлдэ зуун гүүн бүриһөө 85 унага абажа, түлжүүлһэн байна.

Эндэ адуун һүрэгынь тиимэ һайн байдалтайшье бэшэ юм. Тэдэниие байлгаха тусхай байрашье баригдаагүй. Адуу моридынь үбэлдөө һү һаалиин фермын дэргэдэ үбэлжэдэг байна. Иимэ харууһан доро байһан гүүнүүдһээ олон түл яагаадшье абтахаб даа. Адуушадай гансал оролдолгоһоо үрэ дүн түйлагдана бшуу.

Зундаа эндэхи һүрэг адуун дүшөөд модон зайда Самахаг өөдэ долоон бүлэг болгогдоод, туугдан абаашагдана. Тэндэ сентябриин һүүл болотор адуулагдадаг юм.

— Манда ямаршье анхарал хандуулагдадаггүй. Байра байдалшье байхагүй. Өөһэдөөл шадаха соогоо оролдогшобди. Бидэнэрэй бэлдэһэн морид республикын, мүн зоныг урилдаануудта яһала һайн үрэ дүнгүүдые түйладаг. «Альба» «Мерза» «Ромбик» гэжэ нэрэтэй мориднай һүүлэй жэлнүүдтэ үнгэргэгдэһэн зонын мүрысөөндэ түрүүшын һууринуудые эзэлээ һэн. «Ромбик» 6 километрэй зайда гүйхэдөө чемпион болоо бэлэй,— гэжэ ахалагша адуушан хөөрэнэ.

— Һарадаа дунда зэргээр хэды салин абадаг зомта?— гэжэ һурахадамнай:

— Һарадаа 200—250 түхэриг болодог лэ даа. Гүүнэй толгой бүридэнь 2,23 түхэриг, залуу моридые харууһалһанаймнай түлөө 1,60, азарга бүридэнь 11 түхэриг түлэгдэдэг. Намда ахалагша адуушанай түлөө 10 процент нэмэгдэдэг юм,— гэжэ Эши Раднаев харюусана.

Ториин совхоз 1971 ондо Агропромой тусхай захиралтаар мори үсхэбэрилдэг завод болгогдоһон байна. Мүнөө эндэ хүндэ ашаа зөөхэ ородой үүлтэрэй 700 толгой морид харууһалагдана. Тэрэнэйнь 580 толгой сэбэр үүлтэрэй юм. Энээнэй 166-нь энэл үүлтэрэй гүүнүүд болоно. Тус заводой адуушад жэлдээ дунда зэргээр зуунай ерээд гаран түл абажа түлжүүлнэ. Нёдондо жэлэй дүнгөөр тэдэнэр заводоороо зуун гүүн бүриһөө 95 унага абаһан байха юм.

— Анхан завод болгогдоходоо, бидэ эндээ хүндэ ашаа зөөхэ ородой болон донской үүлтэрнүүдэй моридые үсхэбэрилжэ эхилээ һэмди. Зүгөөр хоёрдохи үүлтэрынь манай нютагай эрхэ байдалда таарагүй. Тиимэһээ ашаа зөөхэ ородой үүлтэрэй адуу моридые үсхэбэрилжэ захалһан байнабди. Һайнаар харууһалагдаһан гүүнүүдһээ түл абтахаар гэжэ бодсаалагдана. Иимэ үүлтэрэй түл түргэнөөр тобиржодог, эхэһээнь һалгаагдахадаа, толгой бүриин шэгнүүр 240—260 килограммда хүрэдэг,— гэжэ тус заводой директор И. Д. Москвитин хэлэнэ.

Иимэ үүлтэрэй адуу моридые үсхэбэрилһэн ажахы энэ һалбариһаа жэлдээ яһала ехэ ашаг олзо оруулжа шадана. Эдэнэр жэлдээ 35—40 толгой үүлтэртэ моридые республикынгаа ажахынуудта худалдадаг юм. Мүнөө жэлэй аукциондо 35 толгой гэхэ гү, али 20 гүүнүүдые, 15 азарганuудые худалдахаар бэлдэнхэй. Нёдондо тус завод 57 толгой моридые худалдахадаа, 196 мянган түхэригэй ашаг олзо оруулһан байна.

Заводой байгуулагдаһанһаа хойшо үүлтэртэ моридые үсхэбэрилхэ талаар габьяатайгаар хүдэлжэ байһан адуушад эндэ яһала олон. Эдэнэрэй дундаһаа Александр Морозов, Александр Кречетов, Пётр Грыдин, Сергей Стулев, Сергей Зайцев, Павел Савельев гэгшэдые онсолон нэрлэхээр. Эндэ бүхыдөө хорёод адуушад ажалладаг. Адуушан һарадаа 250-аад түхэриг салин абана.

Энэ ажахыда һүүлэй жэлнүүдэй туршада мориной-спортивна секци, сэгээ хэдэг тусхай фермэ бии болгогдонхой. Тус секцидэ ябаха дуратайшуул, иланғаяа залуушуул олон гэжэ тэдэнэрэй хэлэһээрнь ойлгообди. Сэгээ хэдэг фермын-хид 20 гүүнүүдые һаахадаа, нэгэ центнер энэ сэнтэй продукци үйлэдбэрилжэ, нютагайнгаа, мүн хүршэ һууриин тосхонуудайнгаа хүн зондо худалдана.

— Гүүнүүдээ хоёр час болоод лэ, үдэртэ дүрбэ дахин һаадагбди. Толгой бүриһөөнь дунда зэргээр 4—5 литр һүн абтадаг юм. Гүүнүүдээ оньһон аргаар һаанабди. Мүнөө жэлэй июнь һараһаа шухала хүдэлмэрээ эхилхэмнай. Сэгээгээ худалдаха болоходоо, тэрэнээ өөһэдынгөө автомашинаар ондоо нютагуудта шэрэжэ, ехэхэн гарзада оронобди. Энэ байра дээрэмнай абаха аргагүй гээшэ гү? Энэ асуудалые районой «ноёд» шиидхэхэ юм бэшэ аал? — гэжэ зоотехник-селекционер В. Л. Лубсанов хэлэнэ.

Хүндэ ашаа зөөхэ ородой үүлтэрэй морид мяха ехээр үгэдэг, тэрээнһээ гадуур мяхаһайнь шанар айхабтар һайн байдаг юм. Нэгэ центнер иимэ мориной мяханай өөрынь үнэ сэн 135 түхэригтэ хүрэнэ.

Совет орон дотор

МОСКВА. СССР-эй Госснабай дэргэдэ байгуулагдаһан опто-зууршалалгын «Промтора» фирмэ ороной үрэ жэмэсэй болон овощой ажахынуудые амһартаар хангаха үүргэтэй юм. Иимэ амһартын дуталдадаг дээрэһээ орон соомнай үрэ жэмэсэй болон овощой гурбанай нэгэ хубиһаа үлүүтэйнь алдагдадаг һэн. Хэрбээ урдань модон хайрсаг гү ,али картон хорообхо эльгээхэ түсэбөө дүүргэзгүй байһанай түлөө ажахынуудай урда хэншье материальна харюусалга даажа абадаггүй байгаа һаань, мүнөө ажахын тоосооной шэнэ эмхи зургаан абаһан уялгануудайнгаа ёһоор яла түлэхэ болоно. Картон үйлэдбэрилдэг фабриканууд болон предприятинуудые мэдэлдээ байлгаха зуураа, тус фирмэ тэдэниие ашаг үрэтэйгөөр ажаллуулха, мүн саад болон огородой эдеэ хоолой зүйлнүүдые худалдан абагшадта түргөөр хүргэхэ түрүү онол аргануудые нэбтэрүүлхые оролдохо юм.

САРАНСК. Нютагай оёдолой фабрикада хүдэлгэгдэжэ эхилһэн шэнэ түхеэрэлгэ Мордвагай республикада хубсаһа хунар элбэгжүүлхэ арга олгохо юм. Эндэ жэл бүри 250 мянган плащ, хүүртиг, пальто оёгдохо ёһотой. Японой «Джуки» фирмэһээ худалдажа абтаһан технологическа лининүүдые, шэмээгүйгөөр хүдэлдэг ашаг үрэтэй техникэ шэнэ моодын хубсаһа хунар оёхоор түхеэрэгдэжэ байнхай.

УХТА (Коми АССР). «Северный» кооператив ажаллажа олоһон түрүүшын валютын зарим хубиие гаргашалжа, городой ехэшүүлэй ба үхибүүдэй больницануудта дамжуулхын тула нэгэ дахин хэрэглэгдэхэ 10 мянган шприц худалдажа абаа һэн. Кооператорнууд ехэ сэнтэй бэлэг хэһэн болоно, юуб гэбэл, элүүрые хамгаалгын нютагай эмхи зургаануудта иимэ шприцүүд дуталдадаг юм. Ухтын территориальна медицинскэ бүхы нэгэдэл жэлдээ оройдоол 18 мянган шприц абадаг.

БЕЛГОРОД. Баруун Германиин Дуйсбург хотын «Дуунай ба нааданай нэгэдэлэй» уряалаар хотын эдир хүгжэмшэд ФРГ гастрольдо ошонхой. Эдэ[...]

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй сессиие угтуулан

[Ш]УХАЛА АСУУДАЛНУУД ЗҮБШЭГДЭБЭ

[Буряадай] АССР-эй Верховно Соведэй нэгэдэхи сессиидэ ...тэр дундаа ябажа байна. Тус сессиин зүбшэхэ ...олоохо, республикын дээдын зургаануу... бүридэлые сессиин үзэмжэдэ дурадхаха ...мхидхэлэй комитедэй урда табигдаhан бай... ээлжээтэ заседани тус комитедэй түрүү... депутат Р. Б. Гармаевай хүтэлбэри доро бо... Эмхидхэлэй комитедэй заседаниhаа хэгдэ... уншагшадай анхаралда дурадханаб-

...булэгэй ху- ...арадай депутат ...тоосоое шаг- ...

...булэгтэ 6 депутат ... Депутат бүхэн ...итай юм,— гэжэ ...комитедэй гэшүүд- ... Комиссиин гэ- ...асуудалнуудые ...ерэгшэдые үг ...гуудалаар гүйсэд ...абаhан байна. ...хүдэлмэришэ хо- ...хүтэлбэрилэг- ...депутат В. Р. Сок- ...хэбэ. Тэрэнэй ...булэг эгээл ...харюусалгатай ...хүдэлмэри ябуул- ...АССР-эй Верхов- ...Түрүүлэгшын, тэ- ...орлогшонорой, Буряа- ...Министрнүүдэй ...Түрүүлэгшын, мүн ...Соведэй саг үргэл- ...комиссинуудай түрүүлэг- ...кандидатурануудые ...комитедэй гэ- ...дурадхаба. Комитедэй ...Р. Соктоевой хүтэл- ...булэгэй оруулhан ...нуудые, тэрэнэй нэр- ...кандидатурануудые тон ...шүүмжэлхы шэглэл- ...хаража үзэбэ. Жэшээл-

хэдэ, Верховно Соведэй саг үргэлжын нэгэ комиссиин түрүүлэгшээр түрүүн списокоо К. П. Альцман оруулагдаhан байгаа hэн. Тэрэнэй нэрэ мүнөө юундэ үгыб гэжэ комитедэй гэшүүдэй нэгэн hонирхобо.

— Клавдия Павловнагай наhые хараада абаабди. Тиихэдэ тэрэ энээнhээ уридшье саг үргэлжын комиссиин түрүүлэгшээр хүдэлhэн юм. Буряадай АССР-эй арадай депутадууд-врачнууд өөрынгөө үүсхэлээр, саг үргэлжын комиссие ударидагшаар врач А. Я. Лазаревые дурадхаhан байна. Тиимэhээ хүдэлмэриин бүлэг нүхэр Альцманай кандидатурые болюулха гэжэ шиидээ,— гээд нүхэр Соктоев тайлбарилба.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Түрүүлэгшын тушаалда хүдэлмэриин бүлэг гурбан хүниие — республикын Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ С. Н. Булдаевай, КПСС-эй обкомой хоёрдохи секретарь К. А. Албашеевэй, Хяагтын районно Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ В. Д. Бадмацыреновэй кандидатурануудые дурадхаhан байна.

Эмхидхэлэй комитедтэ уригдаhан эдэ нүхэд ээлжээлэн бодожо, энэ ехэ тушаалда таниие дэбжүүлхэ тухай юун гэжэ hананабта гэhэн асуудал нэн түрүүн харюусана.

К. А. Албашеев В. Д. Бадмацыренов хоёр энэ тушаалда тэдэнэй кандидатурануудые дэбжүүлхэеэ болюулхэ гэжэ комитедэй гэшүүдые гүйhан байна. Жэшээлхэдэ, нүхэр Бадмацыренов комитедэй гэшүүдэй урдаhаа ... республикын Верховно Соведэй хүтэлбэрилхэ дүй дуршлагагүй дээрэhээ арсаhан байна. Нүхэр Албашеев партиин обкомой хоёрдохи секретарь байhан ... Верховно Соведэй Түрүүлэгшэ болохоёо арсанаб гэжэ хэлэhэн байна.

Буряадай АССР-эй арадай депутадууд сесси дээрэ ондоо кандидатурануудые дурадхаха бээз гэжэ комитедэй гэшүүд найдана.

Верховно Соведэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшын тушаалда партиин обкомой секретарь В. В. Саржан, партиин Тарбагатайн райкомой нэгэдэхи секретарь В. И. Трофимов, республикын прокурор А. Ф. Покацкий гэгшэд дурадхагдаhан байба. Эдэ нүхэдые эмхидхэлэй комитет урижа, hанал бодолыень мэдэбэ. Республикын прокурор кандидатураяа өөрөө болюулнаб гэжэ мэдүүлээ. Тиимэhээ республикын арадай депутадууд сесси дээрээ В. В. Саржан В. И. Трофимов хоёрой нэгыень шэлэжэ, Верховно Соведэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшые hунгаха болоно. Верховно Соведэй Түрүүлэгшын орлогшоор «Буряад үнэн» газетын редактор Р. Б. Гармаев, Улаан-Үдын городской Соведэй түрүүлэгшэ В. К. Кукшинов хоёрой али нэгыень шэлэжэ hунгаха гээд сессидэ дурадхагдаха юм.

Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын тушаалда кандидатууд болгон, нэгэдэхи сесси дээрэ хараже үзэхээр КНДР-тэхи СССР-эй посольствын советник В. Б. Сагановые, республикын Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшонор В. К. Агапов, М. И. Семёнов гэгшэдые эмхидхэлэй комитет дурадхаба.

Республикын Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшын тушаалда, КПСС-эй Зэдын райкомой нэгэдэхи секретарь В. А. Ивановой, Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо А. М. Шевченкын кандидатурануудые дурадхаха гэhэн шиидхэбэриие эмхидхэлэй комитет батлан абаба.

Буряадай АССР-эй Арадай хиналтын комитедэй түрүүлэгшын тушаалда КПСС-эй обкомой таhагые даагша В. Б. Лыкшитов, Баргажанай аймагай арадай хиналтын комитедэй түрүүлэгшэ Д. Р. Гнеушев, арадай хиналтын комитедэй түрүүлэгшээр мүнөө ажаллажа байгаа И. М. Пытиной кандидатуранууд дурадхагдаха гэжэ дэмжэбэ.

Верховно Соведэй саг үргэлжын комиссинуудай түрүүлэгшээрнэ шэлжэ hунгаха тушаалда депутадууд тоодо Буряадай АССР-эй арадай депутадууд Ю. В. Никитин, Л. Н. Нимаева, И. Т. Павлов, Л. А. Смолина, Д. Ц. Будаев, Н. И. Быков, С. А. Мельников, Н. М. Белоколодов, М. Х. Харанутов, А. Я. Лазарев, Е. Ж. Щеголева, Н. Ю. Мадуев, Д. Т. Цыремпилов, Р. Б. Гармаев, Г. К. Языков болон бусадай кандидатурануудые эмхидхэлэй комитет сессиин зүбшэн хэлсэлгэдэ табиха гэhэн шиидхэбэри батлан абаба.

С. ОЧИРОВ.

Манай республикын бэрхэ оршуулагшадай нэгэн байhан Даши Черниновна Черниновэй 75 жэлэй ойдо зорюулагдаhан үдэшэ hаяхан ... үдэрнүүдтэ ... Мухар-Шэбэрэй районой hутай hүүрин хэдаа Д. Ч. Черниновэй түрэhэн нютаг юм. Тэрэниие мэдэхэ, таниха зон, мүн түрэл гаралнуудынь олон эбэ дээ: дүүнь Еши Черниновна, ахынь хани нүхэр Мункуева Бальжима Цыреновна.

ДАХИН ХЭБЛҮҮЛХЭ

Нютагтань элитэ хүбүүнэй дурасхаалда зорюулагдаhан үдэшэ үнгэргэлгэдэ эхин классай багша Ц. Б. Дашиева ехэ оролдого гаргаhан юм. Нютагаймнай эгээл үндэр наhатан болохо Б. Ц. Мункуева хани нүхэрэйнгөө дүү Д. Черниновэй тухай хөөрэбэ.

hургуулида сугларhан бүхы зон дурасхаалай үдэшын түгэсхэлдэ иимэ хандалга абаа:

«Даши Черниновна бэрхэ оршуулагша байhанаа гадна ... hэн. Тэрэ олон тооно уран зохёолнуудые оршуулhан гэхэшэ. Жэшээ болгон дурдабал, Шекспирэй «Отелло», Шиллерэй «Мүү мэхэ, инаг дуран», Пушкинай «Капитанай басаган», Лермонтовэй «Манай үеын герой», Горькиин «Эхэ», Шевченкын «Тарас Бульба» гэхэ мэтэнүүд болоно. Харин мүнөө эдэ номуудые олохо, манай республикын соо оршуулагдаhан эдэ номуудые олохонь хүшэр болонхой. Тиимэhээ эдэ зохёолнуудые Буряадай номой хэблэлэй эрхилэгшэдые hалын жэлнүүдтэ гаргуулха талаар туhаламжа үзүүлхыень «Буряад үнэн» газетын хүдэлмэрилэгшэдые нютагайнгаа бүхы зоной зүгhөө гуйнабди.

Дурасхаалай үдэшэдэ хабаадагшад».

Д. ДАМБАЕВ.

ХОРИ БУРЯАДУУДАЙ ТҮҮХЭ ТУХАЙ

Хори-буряад гэжэ алдаршаhан Хориин 11 эсэгын зон үнэржэжэ, Буряадай республикын ба Агын автономито округой аймагуудаар таража hууна. Эдэ зон өөhэдын гэхэ түүхэтэй юм.

Хори зоной анхан бии болоhон ба дэбжэhэн тухай өөhэдынь дунда үни саhаа хойшо мүнөө хүрэтэр үе дамжаhан түүхэ ябадаг. Тэрэниие олон хүн мэдэхэ байна.

1800 оной түрүүшын хахадта Аюша Сагаев, Доржо Дарбаев, Цокто Бошинтуев гэгшэд тэрэ түүхэ суглуулжа, согсолжо монголоор бэшэhэн, Хориин ахамад тайшаа Ринчиндоржо (Николай) Дымбылов үгэhэн гэдэг.

Мүн лэ тэрэ 1800 оной хоёрдохи хахадта угай түүхэ бэшэгшэд Түгэлдэр (Гомбожаб) Тобоев, Вандан Юмсунов, Шираб Нимбу Хубитуев, удаань Соло Ванданов, Жигжит Галсанов, Аюша Очиров гэгшэд дабтажа бэшэhэн байдаг. Тэдээнhээ гадна Хориин зондо дэлгэрhэн туужа ба тэдэнэй ажабайдал, гэгээрэл болбосорол тухай шалгалта бүридхэжэ, ородой аяншалагшад Георгий Меллер, Игумнов болон бусадай бэшэhэн тэмдэглэл олон бии юм. Эдэ бүгэдын бэшэhэн юумэнүүд ба зоноор дамжан хэлэгдэhэн түүхэнүүдэй удхань тон адли байдаг.

Эдээнэй ёhоор, мүн Хориин болоод хойто буряадууд, хальмагууд (түргүүд) нэгэ эсэгэтэй (Тургуун) Буряадай ба Хоридой гэжэ аха дүү, нэгэ нэрэтэй хүбүүдhээ гараhан, нэгэ шуhанай зон болоно. Эдэ зон XIII зуун жэлhээ эхилжэ үдэhэн байдаг.

Эдэ бэшэгдэhэн, хэлэгдэhэн түүхын ёhоор болоходоо, Хориин 11 эсэгын зон Байгал далайн урда зүгтэ XIII зуун жэлдэ Баргаhаа зөөжэ хада, уулатай, ой хүбшэтэй газараар агнуури хэжэ ябаhан Хоридой эндэ ерээд, абаhан Шаралдай, мүн Нагатай гэжэ нэрэтэй хоёр hамгадhаа гараhан хүнүүд эсэгын нэрээр хориинхид гэжэ алдаршаhан зон болоно.

Тэрэ зуугаад жэлдэ үдөөд байхадаа, хүдөө тала газарта гаража, мал ажал эрхилhэн, мүн отогууд боложо, отогой зайhантай, зонхилхо аха ноёнтой болоhыень профессорнууд Н. Н. Козьмин, Б. Б. Барадин, юрист Маркелов гэгшэд гэршэлнэ. Чингис хаанай үедэ хоритон гэжэ огто байгаагүй, ямаршье монголой хаан ба сайднарай мэдэлдэ ороогүй, Байгалай үбэрөөр, уужам талаараа табан хушуу малаа үдхэн байгаа юм. Аргунь мүрэн хүрэтэр зөөжэ ошоhон нэгэ бүлэг хорёорхин тэндэхи Бүүбэйбэйлэ монгол тайжын мэдэлдэ абтаад байhанаа табигдажа буцаhан юм гэhэн түүхэтэй.

Хориин буряадуудай ямаршье зүрилдөө тэмсэлгүй, уужам талаараа зоргондоо нүүжэ ябахадань, тэдэнэй хүршэ hуудаг Халха Монголой тайжанар Сэсэн хаан, Очирой сайн хаан, Тураахай Табан гэгшэд хориинхидые манай газар дээгүүр тэнэжэ ябаhан зайгуулнууд гэжэ, булимтарха ёhоор тэдээндэ түлбэри ашажа, хүсөөрөө абадаг болоод, эб эмхиие муудхаажа эхилhэн гэлсэдэг. Хориин буряадууд тэдэ тайжануудтай тэмсэхэ хүсэ шадалгүй байhанhаа, тэдэнэй түлбэришэн болоо, хашалга хабшалганда орожо зүдэрөө.

1640-өөд оной үеэр, Байгал далайн урда талые ород хасагуудай эзэмдэхэ гэжэ ерэхэдэ, Хориин буряадууд тэдэниие абарагшаднай ерэбэ гэжэ бэлэгтэйгээр угтажа абаад, тэдэнэй хэрэгтэ туhа хүргэжэ эхилhэн байдаг. Тиихэтээ хамта Хориин зон галзуудай зайhан Бадан Тураахи ударидагшатай ород гүрэнэй мэдэлдэ орохые гуйлга хүргэжэ, 1658 ондо ород гүрэнэй мэдэлдэ орохон юм. Буряадууд ород гүрэнэй мэдэлдэ орохоhоо хойшо манжын хаашуулай добтолгоо орохоёо болёо hэн. 1680-аад онуудаар монгол тайжанарай манай эзэгүүр ... орододой острогуудта добтолходонь, хориин буряадууд ород хасагуудта сэрэгэй туhа, дэмжэлгэ үгэлсэжэ, монгол сэрэгүүдые намналсаhан байгаа.

Байгал далайн урда талаар бүри үни урда сагта хитадуудай hүүдэлдэ ... монгол угсаатан ээлэhэн гэдэг. Манай эрын табадахи зуун жэлэй hүүлээр Азиин түбиин мүнөөхи Монгол уласай нютагта Барга ба Монгол дайдаар зөөжэ ябаhан Атилла ударидагшатай олон гүннүүд ... Барун Европо тээшээ ошоходонь, тэдэнэйнгээ Дүн-ху бүлэгэй хэдэн мянган түмэд түүрэгүүд таhаржа, Байгалай урда дайдаар тогтоhон ха. Тэрэ үедэнь энэ дайдые hүүhан курыкан, фури угай зон хори түмэд ерэхэ гэжэ тэдэниие харшалха hанаатай байhанаа, удаань өөhэдөө хабшаргдажа, хойто зүг руу зөөгөөд, hууридань тэдэ түмэд түүрэгүүд үлэhэн гэхэ.

Тэдэнэй тогтоhон газарые Баргуджин тукум (Баргадуудай нютаг) гэжэ нэрлэгдээ. Энэ нютагай уhа голнуудынь Үдэ, Худан болоно. XII зуун жэлэй hүүлээр, Тэмүүжэн — Чингис хаанда хашагдаhан монгол угсаатан зон Байгалай урда талада тэрьедэжэ ерээд, түмэд түүрэгүүдээр хамтаржа, Чингис хаанда эсэргүү дай үүсхээд, 1207 ондо тэрэнэй сэрэгүүдээр дарагдажа, энэ нютагhаа үлдэгдэhэн түүхэтэй.

Хитад болоод Монголой хаан, ван ба тайжануудай түүхэшэд үбэршэлхын хүсэлөөр Байгал далайн урда талые Чингис хаанай абаhан, hууhан газар юм, тиимэhээ энэ газарай зон бултадаа Монголой ба Хитадай мэдэлэй юм гэжэ бэшэхэhээ гадна хори буряадууд хамтарhан монголнууд юм гэдэг.

Чингис хаанай дайгаар абаhан газарые бүхыдэнь Монголой газар гэхэ болоо hаа, хамаг Дунда Ази мүн лэ Монголой болохо болоно ха юм. Ямар газарые хэр угhаа хэн эдлэжэ hуугааб. тэрэл зоной газар гэхэhээ бэшэ сэсэн юумэ юун байхаб? Чингис хаанай хойно зуун жэл болоод байхадашье, Байгалай урдахи газарые хорёорхин зонхилжо hуугаа хадаа хорёорхиной газар болоно ха юм.

Манай мүнөөнэй эрдэмтэд ба түүхэшэд хори буряадуудай энэ ехэшье hонор дэлгэр түүхын байн гэhэй, тэрэниие хүсэд хэрэглэнэгүй, хори зоной хэр угай анха саhаа бүридэhэн, үдэhэн түүхые хазагайруулхашье ушар гаргадаг ха гэжэ hанамаар юм. Хориин 11 эсэгэ зон хори гэжэ нэрэтэйгээр хамтарhан монголшууд юм. Хорёорхин түмэд түүрэгүүдhээ, монгол курыкануудhаа гараhан юм. Хоридойе түмэдүүдэй 800 жэлэй үедэ байhан тайжа Хорилаардай болгоод, Хоридойн басагые Добо мэргэн баатарай hамган болгожо байжа хори түмэдүүдые хори түмэд болгоод, Хориин зон түмэдүүдээр хамта Чингис хаанай сэрэгтэй дайлалдаhан юм гэжэ ямаршье үндэhэ баримтагүйгөөр бэшэдэг. Тэдэ бэшэгдэhэн зүйлнүүдые шэнжэлээд үзэхэдэ, буруу гэжэ hанамаар байдаг. Хори буряадууд Баргаhаа ерэhэн Хорёодойhоо гаража, XIV зуун жэлhээ хори зон боложо дэлгэрhэн гэхэшые зүб гэжэ hанамаар байдаг.

Тэрээнhээ гадна ород хасагуудай ерэхэдэ, хори буряадууд тэдэнээр тэмсэжэ, монгол хаашуулhаа сэрэгэй туhаламжа эриhэн юм, хори буряадуудай ударидагша Монголой сэсэн хаан Турахай Табуун байhан юм. Монгол ошожо ябаhан ород хаанай элшэн сайд Ерофей Заболоцкиин хорёорхин алабан юм гэжэ бэшэгдээд байгаа. Эдэ бүгэдые шэнжэлэн үзэхэдэ, хори буряадууд монгол хаашуулда добтолгоондо байhан аад, тэдэнhээ сэрэгэй туhаламжа эрээ гэжэ hанамаар бэшэ, эрэшьегүй байдаг. Монголой Табангуудай тайжа Турахай Табуни хори буряадуудай урда ... байhан юм гэжэ наманар юм. Ород хаанай элшэн сайд Е. Заболоцкиин хорёорхиной зохон ушар ямаршье үндэhэн ... ... хори буряадууд ород гүрэндэ орохоhоо ... гуйлта хэhэн, тэрэнээ хүлеэжэ байhан аад, 1652 ондо ородой этигэмжэтэй элшэ байхаб алажа байгаа ... Тиихэдэ тэрэ үедэ хори зондо сэрэгэй отрядшье байгаагүй. Үедэ, Худан, Хёлгоор нүүжэ ябаhан хорёорхиной Байгал хүрэтэр ошохо хэрэгшье байгаагүй. Элшэн сайд Е. Заболоцкиин Байгалай эрьедэ алагдаhаниинь мэдээжэ. Тэрэ үедэ тэндэ Посольскиин hүмэ бүтэhэн байгаа гэжэ тодордог.

Саашадаа дүшөөд жэл болоод, 1703 ондо хори буряадуудай этигэмжэтэ 1-дэхи Петр хаанда ошожо, газар дайда тухайгаа гуйлта барихадаа, «бидэ толгойгоо гамнангүй ородуудта туhалаа hэмди» гэжэ бэшэhэн байдаг. Тиихэдээ тэрэ Петр хаанай эсэгэ Алексей хаанай этигэмжэтые хороожорхёод, хүбүүндэнь тиигэжэ бэшэхэ аргагүй hааб даа. Хори буряадуудай урда тээнь ородуудта туhалhые нюдөөрөө хараhан, ородуудтай тэдэнэй эбтэй байhые hайн мэдэхэ Ф. А. Головин тэрэ сагта Петр хаанай дэргэдэ байгаа юм.

Дээрэ дурсагдаhан буруу, зүб юумэнэй гаража байхада, Буряадай эрдэмэй түбэй түлөөлэгшэд энэ талаар тодорхой тобшолол хээгүй, тиимэhээ хори буряадай түүхые дуран соогоо бэшээшэдэй зоргон соо зоной дунда хүсэд ойлгогдохогүй hанамжанууд бии болоо гээшэ. Энээн тухай үнгэрэгшэ жэлэй hүүл тээ болоhон «түхэрээн столой» хөөрэлдөөндэ гараhан шүүмжэлэлшье хүсэд хэрэгсээгдэнгүй үнгэрөө гээшэ ха.

Тэрэ дурсагдагша «түхэрээн столой» хөөрэлдөөндэ хори угай түүхэшэд Түгэлдэр Тобоевой, Вандан Юмсуновой бэшэhэн хори зоной түүхые гол болгожо эрдэмэй кандидат Ц-А. Дугар-Нимаевай болон Е. Бадмаевагай дэлгэрэнгы элидхэл шагнажа, тэдээн дээрэhээ тобшолол хэжэ, бүхы буряад зоной түүхые гуримшуулан саашадаа шэнжэлжэ, тоб, яб гэмэ тобшолол хэхэ гэжэ hайса хэлсэhэн аад, мүнөө юумэн хэгдэнэ гээшэ гү, үгы гү?

Хори зоной түүхэ гансашье тэдэнэй бии болоhон тухай бэшэ, мүн тэдэнэй ажабайдал, гурим ёho, шажан мүргэл, хуули хуби, эрхэ ямба, наада зугаа, ноёдой тэмсэл ба бусад олон болбосон юумэнүүдые дэлгэрэээр бэшэhэн ехэхэн дэбтэр болохо байха. Тэдэ hонин зүйлнүүд сагай үнгэрхэ бүри мартагдажа байна. Гансашье хори угайхидай бэшэ, мүн бүхы буряадуудай түүхые шэнээр, бүхы гар бэшэгүүдтэ үндэhэлэн бэшэхэ саг тулажа ерэнхэй гээшэ. Мүн шэнээр бэшэгдэжэ байhан Буряадай түүхэ соо хори угайхидай анханай ёhо заншалнуудые тусгаар ном болгожо гаргаха хэрэгтэй. Тиигэбэл хойто үеын зондо хэмгүй ехэ бэлэг дурасхаал болохо зэргэтэйл.

Цырен ЭРДЫНИЕВ.

Мүнөөдэр — Түймэр сарагшадай үдэр

[Д]АРЫ ТҮРГЭН [Т]УhАЛАМЖА

[В.] И. Ленин гал түймэртэй тэмсэхэ талаар гүрэнэй талаhаа ...дые абаха тухай декредтэ 1918 оной апрелиин 17-... табиhан байна. Тиимэhээ түймэр сарагшад тэрэ үдэ... ...нгөө мэргэжэлэй hайндэр гэжэ тоолодог болоо

[Улаан-]Үдын Октябрьска районой түймэр сарагшад город ...ногуудэй нэгэн юм. Республикымнай Дотоодын хэ... министерствын ОПО-гой хүдэлмэрилэгшэ Олег МЕР-[КУЛОВ] тэдээн тухай хөөрэhэн материал эндэ дурадхагда-

...хэрэгээр ябаха- ...начальник майор ...Аксеновой кабинет ..., хүдэлмэриеэ хэхэ- ...аятай байдаг hэн. ...эндэ сугларжа, ...мэдээсэл шагнажа ...мэргэжэлтэдтэй хөө- ...болохо үедэ тус ...нэгэ амитайень ...бэлэйб. Түймэр ...түлөө оролдохо, ...дары унтаргаа- ...ажалтай хүнүүдэй ...байгаагүйдэньшье ... Хэрбээ тэдэнэр ...болжо, арсалдаха, ...болоо hаа, ...сагаа гээхэ бшуу. ...эндэ сэгнэжэ ...байна даа. ...hанаашаяа нүхэр ...хэлэхэдэмни: ...ойлгоhон байнаг. ... бүхэмнай ...hайн мэдэдэг. Ажа- ...элдэб ...тула бидэ- ...hайнаар ойл- ...ёhотойбди. Юунэйшье ...юрын түймэр са- ...начальник гү гэ- ...юумэн манда бай- ...Ажалдаа анхаралтай- ...хэрэгээршье хан- ...бүхэниие унта- ...аабзабди даа,— ...Анатольевич ...hэн. ...байhан улаан гал ...хүлеэжэ байнгүй, ...орохо hэш- ...нэгэн коллектив ...хаанаhаа эхи- ...hанаатайб. Эдэ- ...этэйгээр хүдэл- ...ба тэрэнэй ...эхитэй. ... Пётр Андреевич ...замполит Александр ...Базаев, ахамад ин- ...Василий Викторович ...гэгшэд ородой эли- ...зурааша Васнецовой ...баатартал адли ...найдабаритай, бата ... Тэдэ гурбанай хэ- ...үндэр мэр- ...хүниие хүндэлэн

шагнажа шадаха, туhалхашье хүнүүд. Эндэ ажалда ороhон хүбүүд hөөргөө гаража ошохогүйhөө гадна ээлжээтэ амаралтадаашье байха үедөө аха заха нүхэдтэеэ уулзахаяа ажал дээрээ ерэжэ гэнтэ хэрэгтэй, болоогүй аа гүбди гээд эрьедэг заншалтай юм.

Жэшээнь, Василий Приеменко заочноор hурадаг аад, сессидээ гараhан байгаа. Теэд частьдаа ороод лэ ерэхэ. «Сүлөөгүй бэшэ аалши, юундэ ерэнэш?»— гэжэ асуухадам, «Хүмнай дутанагүй юм аа гү гэжэ hанаамни зобоно. Хүлеэгдээгүй юумэн барагдаха бэшэ даа...»,— гээ hэн. Иимэ харюу дуулахадаа, үнэн зүрхэнhөө баярлаа hэм.

Түймэр сарагшадай таhагай парторг И. А. Козулин нүхэр Аксеновтой хамта 15 жэлдэ хүдэлнэ. Парторгын ямаршье хүниие абаhаар магтадаггүйнь мэдээжэ юм. Тиигэбшье мэдэл доронь хүдэлжэ байhан хүнүүдые хүхеэжэ, зангынь оложо, hайнаар хүдэлгэжэ шадаха гээшэ начальнигаймнай аргагүй hайн талань гээшэ гэжэ тэмдэглээ hэн.

А. А. Аксенов юумые hайтай, муутайнь хуу ойлгодог, коллектив доторой морально-психологическа байдалай удха шанарые үндэрөөр сэгнэдэг хүтэлбэрилэгшэ.

Ажалша коллектив соо юумэн саг үргэлжэ гэлигэр сэхэ байха гэжэ яахаб? Нэгэтэ залуу хүбүүн ажалhаа гээгдээд ерэхэдээ, гаргахыень гүйhан рапорт начальнигайнгаа урда табиба. Тэрээндэнь гараа табижархёол hаа, хэлсээнгүй бэлэхэнээр дүүрэхэ hэн. Харин Александр Анатольевич тиигэнгүй, залуу хүбүүндэ рапортыень hөөргэнь hарбайжа, үшөө нэгэ недели бодожо үзэхэ арга боломжо олгобо. Тэрэ хүбүүн үлөө hэн. Тиихэдээ зэмэ сагааруулха гэжэ али зэргэ оролдодог байгаа гээшэб!

Үглөөнэй жагсаалай үедэ Аксеновой «Эсэгэ болоhон Олег Кролиие амаршалаяа!» гэhэн үгэнүүд бүгэдые hэр-мэр гүүлээ hэн. Ушарыень ойлгобо ёhотойт. Коллективэй залуу нүхэрэйнгөө баярые хубаалдажа байхадань хэн үяргагүй гээшэб даа! Ганса тэдээхэн үгэнүүдэй түлөө үе наhаараа баярлажа, ашыень харюулхын түлөө урагшаал эрмэлзэхэл.

Иимэ начальнигай хүтэлбэрилдэг газарhаа ямар хүдэлмэрилэгшэ ажалhаа гарахаб? Тэрээнтэй нэгэтэшье hаа уулзаhан, ушарhан хүнүүдтэ Александр Анатольевич абаhаар зохидшоогдодог, удаан хадуугдажа ябадаг юм. Аяар дала гаран онуудаар киишэ ябаhан, майор Аксеновтой хоёр час шахуу хөөрэлдэhэнэйнгөө hүүлээр hаяхан хэблэлhээ гараhан хоёр согсолборёо бэлэглэhэн А. Субботин, Е. Голубев гэгшэдэй жэшээе hайшаан дурдамаар байха юм. Буряадаймнай элитэ хоёр журналистнууд хамтынгаа хүдэлмэриие тэрээндэ дэмы бэлэглээгүй байгаа ёhотой.

— Тиихэдэ тэдэ хоёр манай ажалаар hонирхожо ябаал даа Ехэл тааража, хоёр талаhаа сэдьхэлэй ханамжатайгаар хөөрэлдөөд тарагша бэлэйбди. Журналистнууд гээшэни hонин зон даа. Тэрэ уулзаhан үдэрнай түймэр хаанашье гараагүй, амгалан байжа, голхорон алдаа hэн,— гээд А. А. Аксенов тэмдэглэбэ.

1976 онhоо хойшо коллективэйн гэшүүдэй тоо ургаагүй янзатай. Харин хүдэлмэриинь хэмжээн 2—3 дахин ехэ болоhон байба.

Улаан-Үдын Октябрьска районой ПО-гой хүдэлмэрилэгшэд майор Александр Аксёновой хүтэлбэри доро эмжалтатайгаар хүдэлнэ гэбэл алдуу болохогүй байна.

Олег МЕРКУЛОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: частиин начальник А. А. Аксенов.

Авторай фото.

Манай хөөрэлдөөн

ТҮРЭЛ ХЭЛЭЕЭ ХҮГЖӨӨНЭБДИ

Михаил БАТОИН hаяхан Хальмагай автономито республикын нийсэл хото Элистэдэ эмхидхэгдэhэн монгол угсаатанай хэлэн дээрэ бэшэдэг драматургнуудай семинарта хабаадалсажа ерээ. Тэндэ ябахадаа, Хальмагай хүүгэдэй «Баяр» гэжэ журналай редакцида хүрэжэ, тэрэнэй редактор Николай Джамбулович САНДЖИЕВТАЙ хөөрэлдэhэн байна. Тэрэниие уншагшадайнгаа анхаралда дурадханабди.

АСУУДАЛ: Николай Джамбулович, энэ өөрынгөө багашуулда зорюулагдаhан гоё hайхан журнал тухайгаа манай «Буряад үнэн» газетын уншагшадта хөөрэжэ үгыт.

Н. Д. САНДЖИЕВ: Манай «Баяр» гэжэ журнал 1989 онhоо эхилжэ гарана. Тэрэ сагhаа долоон номер гараhан байна. Түрэл хальмаг хэлэеэ багашуул hайнаар шудалаг гэжэ манай эдиршүүлдэ зорюулагдаhан иимэ журнал эмхидхэгдээ юм. Багашуулда зорюулагдаhан газетэ манай эндэ гушаад онуудта байhан юм. Тиигээд удаан саг соо газетэшье, журналшье үгы байгаа. Журналаймнай редакцида найман хүн хүдэлнэ. Эндэмнай хальмаг бэшээшэдэй туужа, расскаэ, шүлэг, үгүүлэлнүүд хэблэгдэжэ байдаг. Мүн бэшэшье нютагай зохёолшодой бүтээлнүүд үгтэнэ. Жэшээлхэдэ, Буряадай поэт Николай Дамдиновай гурбан шүлэг энэ жэлэй 1-дэхи номерто хэблэгдээ.

Юрэдөө, аха дүү арадуудайнгаа түлөөлэгшэдэй зохёолнуудые толилходомнай, манай багахан уншагшад ехэ баяртай байна. Мүнөө үедэ багашуулай түрэл хэлэеэ гүнзэгыгөөр шудалха саг ерээд байна. Энэ хэрэгтэ манай журнал нилээд ехэ туhа хүргэнэ гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй гээшэ. Хальмаг хэлэнэй багшанар hургуулиин хэшээл бүридэ манай журналда барлагдаhан зохёолнуудые үргэнөөр хэрэглэдэг байна. Тиихэдэнь эдиршүүл мүн лэ өөhэдөө уран зохёол бэшэжэ, туршалгануудаа манда эльгээжэ байдагынь ехэл hайшаалтай.

Үдэр бүхэндэ бидэ гурба, дүрбэн бэшэг уншагшадhаа абанабди. Манай хальмаг орондо олон янзын хэлэтэй зон ажаhууна. Эдээниие нэрлэжэ хэлэбэл чечен, ингуш, даргинец, украинец,ородууд болоно. Тиигээд, журналайнгаа номер бүхэндэ эдэ хэлэтэнэй уншахаар зохёолнуудые хэблэхые оролдонобди. Тиимэhээ энэ жэлэйнгээ түрүүшын номерто — татаар хэлэн, дээрэ, хоёрдохи номерто — немец хэлэн дээрэ материалнуудые үгэхэбди. Харин гурбадахи номертомнай даргин хэлэн дээрэ зохёолнууд гараха.

Хальмаг арадай алдарта үльгэр «Джангарай» 550 жэлэй ойе угтамжын бэлэдхэлэй ехэ хүдэлмэри хэгдэжэ байна. Энэ хэрэгтэ манай журналай хүдэлмэрилэгшэд эдэбхитэйгээр хабаадалсана. Бидэ, редакциинхид холын нютагуудаар ябажа, уншагшадтаяа уулзажа, «Джангарай» удха түүхые хөөрэжэ үгэнэбди.

Бидэ танай «Хараасгай» журналайхидтай дүтэ харилсаатай байхые оролдодог гээшэбди. Танай журналда барлагдаhан буряад арадай hонирхолтой түүхэ, домогуудые өөhэдынгөө журналда оруулнабди гэжэ эндэ онсолон хэлэхэ хэрэгтэй. Манай «Баяр» журналые захижа уншыт гэжэ «Буряад үнэнэй» бүхы уншагшадта хандаха байнабди.

АСУУДАЛ: Николай Джамбулович, таниие багашуулда зорюулжа шүлэг бэшэдэг гэжэ мэдэнэбди...

ХАРЮУ: Би 1989 ондо Буряад орон ошоhон байнаб. Уран зохёолшо Бавасан Абидуевай 85 жэлэй ойн баярта хабаадалсааб: «Бабана тэхын түүхэ» гэжэ номоорнь ехэ найр болоо hэн. Тиигээд лэ би Оронго гэжэ нютагтань бэшэhэн шүлэгүүдээ уншаhан байнаб.

[Б]АЙГААЛИДА ДУРАТАЙГААР ХҮМҮҮЖҮҮЛХЭ

...найман жэлэй hур- ...дэргэдэхи лесничест- ...дээрэ 1988 ондо ...райсоведэй гүй- ...шиидхэбэреэр hур- ...заказник бии болгог- ...«Боро нугаhан» гэжэ ...заказник 3 гектар тал- ...эзэлнэ. hургуулиин ...гэшүүд заказни- ...шоройе сэбэрлэhэн ...бa ногоон» пат- ...гэшүүд нуурнууд бо- ...нуудые харууhалдаг, ...ба шубуудые шэн- ...гладаг байна. ...заказник болбол ...газар уhандаа, түр... оршон тойронхи ...дуратай, гамтай- ...дадаг болгоно. ...заказник соогоо бү- ...хүдэлжэ гарана. ...шубуудай ниидэжэ ...урид заказнигай уhан

соохи бог шорой, ужэhэн ожорhон, хулhан арилгагдадаг юм. Географиин багша Борис Филиппович Сычев үхибүүдээрээ шубуудай эдеэлхэ түхеэрэлгэнүүдые хэдэг, бургааhаар уурхайнуудые хэжэ, hэбхүүлнүүд дээгүүр тодходог юм. Шубууд, илангаяа нугаhан энэ уурхай соонь тон дуратайгаар байрладаг, дальбараануудаа дэгжээдэг байха юм.

Январь, февраль hарануудта үхибүүд Сэлэнгэ мүрэн дээрэ ошожо, мүльhэн дээрэ загаhадай амилха соолгонуудые гаргадаг.

Ондатра, нугаhа агнаха, нохойтой ерэжэ болохогүй, буутай, ангууриин бусад түхеэрэлгэтэй ерэхэгүй, мал харууhалха ёhогүй, ожорho, хулhа сабшахагүй, мододые, hөөг бургааhануудые, ургамалнуудые гэмтээжэ болохогүй.

Байгаалиин эдир нүхэдтэ олон шефүүд туhална. Жэшээнь, Калининай нэрэмжэтэ совхоз (директорынь—П. Б. Саганов) үнгэрhэн жэлэй октябрь, ноябрь hарануудта заказнигыень hургаагаар хорёолжо үгэhэн байха юм. Саянтын нютагай Соведэй гүйсэдком ехэ туhа хүргэнэ.

Байгаалиин эгээл эдэбхитэй эдир нүхэдые нэрлэбэл, Максимова Наташа, Дементьева Лена, Алексеева Надя, Мункуев Миша, Михайлов Илья, Килин Денис, Мурзенко Олег гэгшэд болоно. hургуулиин лесничествын хүтэлбэрилэгшээр, тус hургуулиин директор, биолог мэргэжэлтэй Александра Павловна Сычева ажаллана.

М. БУЛДАКОВ,
hургуулиин лесничествын ба байгаали хамгаалха бүлгэмэй методист.

КОМИССИИН ЗАСЕДАНИ

СОФИ. Национальна асуудалай талаар гүрэнэй-ниитын комиссиин түрүүшын заседани НРБ-гэй Президент П. Младеновэй түрүүлэлгэ доро эндэ болобо. Тогтууритай, удаан болзорой ба залан сэхэ национальна политика бэелүүлхэ программа зохёолгодо туhалха гээшэ комиссиин гол зорилго мүн. Комиссиин элдэб хараа бодолнуудые, hанамжануудые анхаралда абажа, энэ талаар элдэб асуудалнуудые шиидхэлгэдэ ороной ниитын ба политическэ бүхы хүсэнүүдые эдэбхитэйгээр хабаадуулгын программа бэлдэгдэхэ байна.

Ямаршье үндэhэ яhанай, шажан мүргэлэй гү, али нютагай үндэhэ hууритай ямар нэгэн хүнгэлэлтэнүүдгүйгөөр, Болгариин бүхы эрхэтэдые адли тэгшэ байдалда табиха комиссиин шиидхэбэринүүд абтаhа ёhотой гэжэ П. Младенов заседанида хабаадагшадта хандахадаа тэмдэглээ. Саг зуурын политическэ үгэеэ ойлголсоогүй байhан ушарнуудhаа уламжалан, партиин, үндэhэ яhанай аша туhаhаа арад зоной анхаралые hамааруулжа болохогүй гэбэ президент.

Турциhаа бусажа байhан болгар эрхэтэдэй hуудал байдалай асуудалнуудые шиидхэхэ талаар правительствын абаhан хэмжээнүүд тухай НРБ-гэй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ А. Луканов мэдээсэбэ.

ИОРДАНИИН КОРОЛИИН МЭДҮҮЛГЭ

АММАН. СССР-hээ еврейнүүдэй нютаг ороноо урилан гаража байhан ушарые Иордани болон бусад арабууд буруушаанагүй, гэбэшье «булимтаран эзэмдэгдэhэн газар нютагуудта тэдэниие түбхинүүлэн hууришуулха гэhэн али бүхы hэдэлгэнүүдые буруушаана, юундэб гэхэдэ, иимэ юумэнэй болоходонь, палестиныхид тэдэнэй түрэл газар нютагуудhаа ондоо тээшэнь нүүлгэгдэхэ байна» гэжэ Иорданиин король Хусейн Дүтын Зүүн зүгөөр ябажа танилсахаяа ерэhэн бүлэг американ сенаторнуудтай уулзалга дээрэ мэдүүлбэ.

ХИЛЫН СААНАhАА

ТАСС · АПН

ЦЫГАНУУДАЙ БҮХЭДЭЛХЭЙН КОНГРЕСС

ВАРШАВА. Цыгануудай бүхэдэлхэйн дүрбэдэхи конгресс эндэ дүүрэбэ. Тэдэнэй эрхэнүүдые хамгаалхын түлөө тэмсэлдэ бүмбэрсэг дэлхэй дээгүүр тарашаhан цыган арадта туhаламжа үзүүлхэ уряатайгаар хуралдаанда хабаадагшад ООН-до, дэлхэйн оронуудай правительствануудта хандаба. 25 делегаци, тэрэ тоодо педагогикын эрдэмэй доктор профессор Г. Деметр түрүүтэй СССР-эй олоной хабаадалгатай делегаци тэрэнэй хүдэлмэридэ хабаадаhан байгаа.

hаял хада нүүдэл байдалтай байhан энэ арадай заншалта туг—ажабайдал болон хүсэл эрмэлзэлые hүлдэлжэ, ногоон-хүхэ талмай дээрэ зурагдаhан тэргын улаан мөөрые харуулhан ажабайдал ба хүсэл эрмэлзэлые hүлдэлhэн туг долоон хоногой хугасаа соо эндэ намилзаба.

Европын, Азиин, Америкын түбинүүдтэ цыган арадай угсаатад ниитэ нэгэн, бүгэдэндэ мэдээжэ уран зохёолой хэлэтэй болохо, соёлой хубисхал хэхэ гээшэ гол шухала зорилго болоно. Тэрээнhээ гадна, ажаhуудаг оронуудтаа адли хуулиин эрхэ ба уялгатай, социально-экономическа эрхэ байдалтай болохые түйлаха гэhэн зорилго бидэ урдаа табинабди гэжэ цыгануудай бүхэдэлхэйн соведэй президентээр hунгагдаhан Райко Джурич мэдүүлбэ.

ХУРАЛДААН ДҮҮРЭБЭ

БОНН. Европодохи экономическа харилсаанай талаар конференци эндэ түгэсхэлэй документые нэгэн дуугаар баталан абалгаар дүүрэбэ. Хельсинкидэхи түүхэтэ хэрэгые бата бэхи экономическа харгы замда табиха, арадуудай хоорондохи ажахын харилсаае нэгэдэлэй ба холбоо барисаанай шухала эрхэ нүхэсэл болгохо тухай асуудалые ниитэ Европын зүблөөндэ хабаадаhан 35 гүрэнэй правительствануудай ба худалдаа наймаанай бүлэгеөрхидэй түлөөлэгшэд гурбан неделиhээ үлүү саг соо зүбшэн хэлсэбэ. Хуралдаанда хабаадагшадай ниитэ hанамжын ёhоор, тэрэ экономическа талаарнь Европын эб эе таhалха, ниитэ Европын байшангай үндэhэ hуури табиха, энэ түбидэ али алинда ашатай туhатай, адли тэгшэ эрхэтэй ажахын харилсаае үргэдхэхэ хараа шэглэлнүүдые тодорхойлхо гээшэ энэ замай шухала шата болохо байна.

МНРП-гэй онсо яаралтай съезд

УЛААН-БААТАР. Монголой Арадай-революционно партиин онсо яаралтай съезд эндэ хүдэлмэреэ дүүргэбэ. Орон дотор хубилган шэнэдхэлгые гүнзэгыруулхэ, партиие шэнэдхэхэ талаар ойрын ерээдүйн зорилгонуудые тэрэнэй делегадууд зүбшэн хэлсэhэн байгаа. Съезд хэдэ хэдэн программна документнүүдые, тэрэ тоодо МНРП-гэй Платформо болон Уставые баталан абаа.

У-Ж. Дондуков

БЕРЛИН ХҮРЭТЭР ХАЗААР МОРЁОР

ҺҮҮЛШЫН БАЙЛДААН

[Үргэлжэлэл. Эхининь апрелиин 5, 6, 10, 11-нэй номернуудта].

Тэрэ госпитальдо хэбтэхэдэ, Буряад оронойнгоо хоёр хүбүүнтэй уулзаа һэм. Нэгэниинь — лейтенант Трифон Баргуев. Буряадай пединститутай рабфагта дайнай урда тээ һураһанби гэжэ хөөрэдэг бэлэй. Нүгөөдэнь — дайнай эхилхын урда Вурмонторгдо хүдэлжэ байһан Михаил Бомштейн. Тэдэнэр наһаар залуунуудшье һаа намһаа 3—4 аха һэн хаш. Михаил Бомштейн гэгшэнь морин сэрэгэй 17-дохи дивизиин ямаршьеб эскадроной старшина байшаба. Лейтенант Баргуевынь — манайл дивизиин саперно взводой командир. Богонёор хэлэхэдэ, нэгэ дивизидэ аад, ондо ондоо полкнуудта ябаһан хүнүүд болобобди.

Гвардиин манай 35-дахи полкдо гурбан буряад бии һэмди: Сэлэнгын районой Тамчиин хүбүүн, пулемётчик Цынгуев, Түнхэнэй хүбүүн капитан Ивахинов бидэ гурбан.

Эндэ нэгэ бага хажуу тээшээ хазагайржа, буряад яһанай, гвардиин лейтенант Трифон Баргуевай хуби заяан тухай хөөрэхэмни.

Манай гвардиин 2-дохи корпус бусад совет сэрэгүүдэй бүридэлдэ майн 9-нэй Илалтын һүүлээр Германиин газар дээрэ үлэһэн юм. Тиихэдэ манай 17-дохи дивизи Германиин баруун хойно, Балтиин далайн эрьедэхи Штральзунд хотодо байрлаа һэн. Тиихэдэ минии түрэл 35-дахи полк Грейсфальд гэжэ хотодо тогтонхой бэлэй.

Эндэһээ холо бэшэхэн оршоһон Людвигсбург поселогой комендантаар намайе томилоо һэн. 1945 оной июлиин нэгэ үдэр гвардиин 17-дохи дивизиин партийна эдэбхитэдэй суглаан болобо. Тиихэдэл лейтенант Баргуевай ротын командир Абдулин гэгшэтэй уулзашоо һэм. Тэрэмни Баргуев тухай иигэжэ хөөрэбэ:

— Лейтенант Баргуев, өөрөө мэдэжэ, буряад-монгол яһатан. Сапёрно взводой командир ябаа. Дайшалхы Улаан Тугай орденоор, «Шэн зоригой түлөө» гэһэн медальнуудаар шагнагданхай һэн. 1945 оной апрелиин эхеэр Одер мүрэние гаталха үедэ наһа бараа. Минии захиралтаар, тэрэнэй взвод Одер мүрэн дээгүүр понтонно хүүргэ бариһан юм. Тиигэжэ тэдэнэр манай дивизиин танкнуудай полкые, үшөө хэдэн подразделени мүрэн дээгүүр гаргажа үрдеэ. Эгээл тэрэ үедэ дайсанай «юнкерснүүд» ниидэн ерэжэ, хүүргые бомбодоо. Хүүргэшье уһа руу унаа. Тэндэ байһан сэрэгшэд, тэдэнэй дунда лейтенант Баргуев мүрэндэ шэнгэжэ ухэшоо. Шархатаһан байгаа хаш.

...Би өөрөөшье энэ ушарые эли тодоор һананаб.

Тиихэдэ 1945 оной апрелиин 15-най үдэр байгаа. Франкфурт-на-Одере гэһэн хотын хойто тээгүүр, хэдэн модоной газараар бидэнэр мүрэние моридоороо тамаруулжа гарабабди. Хүйтэн гээшэнь! Одер мүрэнөөр хабарай мүльһэн урдажа байгаа һэн.

Берлиндэ дүтэшэг оршоһон Зееловскэ үндэрнүүдэй шадар бидэнэр тогтошобобди. Арбан үдэрэй туршада халуун байлдаанууд эндэ болоо һэн. Манай сэрэгшэд үдэртөө 2—3 дахин атакада ородог байгаа.

Полкын комсорг би аюултай элдэб участогуудта ошоноб. Манай Тарбагатайн районой Доодо-Саянтын хүбүүн гвардиин ахалагша лейтенант Язопкинай эскадрондо хүрэдэг байгааб.

Тэрэ Зееловскэ үндэрнүүд угаа һайнаар, батаар бэхижүүлэгдэнхэй. Францидахи «Мажино» гэжэ гайхамшагта линитэй тэрэние жэшэдэг бэлэй. Эдэл үндэрнүүдэй хормойдо республикымнай хүбүүн Язопкинай баатарай ухаалар унахые би хараһан байнаб.

Зееловскэ үндэрнүүдые дайлан абахын тула 8 үдэрэй туршада сэрэгшэдэй суг хамта би ерэбэ хэдэн атакада ороо һэм. Солдадуудай урма зориг, зүрхэ жүлдэ тиихэдэ нилээд бадаранхай, хөөрэнхэй бэлэй. Юуб гэхэдэ, Берлиндэ ойртоһон сэрэгшэд илалтын дүтэлһые сэдьхэл зүрхөөрөө мэдэржэ ябаа ха юм. Һүүлшын тулалдаануудта орожо, шалгаран илгараад, олон тоото орден, медальнуудые яларуулһан хүн гэртээ бусаха дуратайшуул бии һэн. Тиигэншьегүй яахаб даа.

Эгээл эндэ поэт Ножкиной бэшэһэн дуун һанаандамни орожо, минии үетэнэй, юрын сэрэгшэ хүбүүдэй бодол һаналые, сэдьхэлые энэ зохёол тон һайнаар харуулаа гэжэ һанадагби.

Аяар үнинэй, аяар үнинэй
амараагүйбди,
Амарха саг манда олдоогүй
удаан.
Үбдэглэн мүлхеэбди хахад
Европоор бидэ,
Үглөөдэр, үглөөдэр —
һүүлшын
һүүлшын тулалдаан.
Үшөө шүүд-шүүд —
һүүлшын байлдаан,
Үзэлэйл муухай хүшэр
тэрэл гээ.
Үргэн Россидаа бусахаяа
һанашооб даа,
Үнинэйл хэраагүйб түрэһэн
эжыгээ.

Зүб даа. Һүүлшын тулалдаанууд тон хүшэр хүндэ байгаа. Тэрэ хараал шэнгээһэн Зееловскэ үндэрнүүд шадар ямар олон сэрэгшэд алуулаа гээшэб! Һанахада, тон аймшагтай!

Тэрэ Зееловскэ үндэрнүүдтэхи тулалдаанууд маанадта ёһотойл тама болоо һэн. Тэрэ тамые, гал дүлөөр орьёлһон байлдаануудые гаталан гараһандаа би юундэшьеб этигэжэ ядадагби. 1943 оной сентябрь һараһаа Десна мүрэнэй эрьеэр бусаһан тулалдаануудые энэ байлдаантай жэшэхэдэ бэшэ, аюулаар үшөө бага һэн гэжэ һанаһаб.

Зееловскэ үндэрнүүдые бидэнэр эзэлхэ абамсараа, Берлинэй зүүн-хойноһоо добтолжо эхилээ һэмди. Апрелиин 22-то Берлинэй хүн зоной зүйлһэн-даһаануудта, саадай уластэгүүдтэ хүрэжэ ерэбэбди. Би худоогой хүбүүн тиихэдэ энээл түрүүн дача гээшые хаража үзөө һэм.

Берлинэй даһануудта шадар нэгэ зал һаатаһанайнгаа һүүлээр фашистнуудай ниислэл хотодо добтолжо эхилээ һэмди. Урдамнай ехэ хаалта, бэрхэшээлнүүд ушарба. Энэ юуб гэхэдэ, Шпрее мүрэн. Шпрее канал хоёр харгы замыемнай хаанхай байба ха юм.

1965 оной апрелиин 8-да «Правда Бурятии» газетэдэ толилогдоһон «Хасаг эскадроной командир» гэһэн хөөрөөн соогоо эндэ болоһон байлдаанууд тухай дэлгэрэнгыгээр бэшээ һэм.

Шпрея каналда тулаад байтарнай, Гамбург хото тээшэ добтолхо гэһэн захиралта маанадта үгтэбэ.

Шверин хотодо үшөө хүрэнгүй, бидэнэр нэгэ немец тосхондо тогтобобди. Эндэхи гэр бараа, ажахын буусануудые һонирхожо харанабди. Малай, гахайнь фермэнүүдтэнь зайн гал оруулагданхай, бүхы ажалынь оньһожоруулагданхай. Хото хорёонууд, хашаанууд сооньарюун сэбэр гээшэнь бүри аргагүй.

Гэрэй эзэн немец эхэнэр маанадта үндэр нэгэ гэр харуулба. Ушарынь юуб гэхэдэ, совет сэрэгүүд эндэ ерэхэдээ, [illegible] зобоожо тамалха, галда шараха, хүсөөр эдлэхэ гэһэн Геббельсын номнолдо этигэшэһэн тэрэ гэрэйхид ашанараа буудажа алаһан болобо. «СС» сэрэгтэ алба хэдэг хүнэй гэртэхин тэдэ байгаа.

Тэрэ гэрэй подвал руу ороходоо, иимэ юумэ бидэнэр харабабди: үбгэн абадаа буудуулжа алуулһан, 7—9 наһанай хоёр хүбүүхэдүүд цемент шала дээрэ хэбтэнэ, сабиргайгаа cooро буудуулһан, 11 тухай наһанай басаган һандали дээгүүр бүгтэршэнхэй. Тэдэнэй тоодэй буудуулаашье һаа, үшөө амиды, сагаан бүдөөр хүшаатай, үлэ мэдэгхэн амилна хэбэртэй. Үбгэн абань өөрыгөө өөрөө хороогоо хаш: «Винчестер» түхэлэй англи винтовко-карабин хажуудань хэбтэнэ. Геббельсын номнол гээшэ ямар ехэ үйлэтэй гашуудалда, үхэл тахалда юрын лэ немецүүдые һаһан олоор хүргөөб даа!

Немецүүд тэрэ үедэ нилээд һайнаар ажахуудаг байгаа. Ехэшье, багашье, бүхы һуурин, радио оруулагданхай һэн.

Грейсфальд хотодо дүтэшэг оршоһон Людвигсбург гэжэ һууринай комендантаар дайнай һүүлэй хүдэлжэ үдэлөө, немец үмсын ажахын ямар һайнаар түбхинэнхэй, ямар түгэс байһые гайхадаг бэлэйб.

Полягуудта үгтэһэн Бреслау хотоһоо тэрьелэжэ ерэгшэд энэ һууринда яһалал олон һэн. Тиимэһээ тэдэ зондо ажал хэхэ, байра байдалаа хангаха хэрэг гарадаг бэлэй. Бургомистр, үшөө нэгэ полицай бидэ гурбан помещигэй газар дээрэ хүдөө ажахын ёһотойл ажалые эмхидхэдэг, үдаридадаг байгаабди. Тиигэжэ 1945 оной зун, намар колхозой бригадир шэнгеэр үбһэ, таряа хуряалгаһан, хартаабха малтуулһан, үнеэ һаалгуулһан байнаб. Энэ ажахын помещик баруулжаа тэрьелжэ ябашоод, эдэ бүхы юумэниинь эзэгүй үлэшоо юм.

Би тэндэ байхадаа, немецээр һулагүй яриладаг болобоб, оньһон, хошоо үгэнүүдые хэлэжэ, тэдэнэйхеэр үйгарлажашье һурабаб. Шог хүхюун зугаатай дуунуудыешье сээжэлдэбэб...

Дайн, дайн... Эндэ аза талаан, хуби заяан бии юм гү гэжэ олол дахин һанагдаһан байха. Ухэлэй ама руу хэдэн дахин орогдон алдаа. Юрэдөөл хилгааһан дээгүүр ябаһан мэтээр, арай мэлшэхэн амиды мэндэ гарасалдаха саг али олон лэ дайралдаа.

Бомбодолгодо орохо гээшэ айхабтар хэсүү юм даа. Шэхэ аманшни шал дүлииршоод, тэнэг хүн шэнги болошохош. Хүнэй хэлэһые, шамда ямар заабари үгэһые заримдаа ойлгохоёо болишоод байхаш.

Олон дахин бомбодолгодо дайралдаһан, дайсанай артиллериин буудалгада ороһон, дүй дүршэлөөр баян болоһон, юу хээе табан хургандаал ойлгоһон сэрэгшэ гээшэшни тиимэ аюулай үедэ һомоной тэһэржэ гараһан нүхэн соол хоргодохые тэгүүлдэг һэн. Юуб гэхэдэ, тэрэ нүхэндэш һомон хоёрдохиёо хэзээшье унахагүйл.

ХАМАГАЙ ЭРТЭНЭЙ БАЙГАЛ НУУР

1990 оной нэгэ дугаар һарын 4-нэй үдэр Японой «Майнити Симбун» («Үдэр бүриин һонин») гэжэ һониндо иимэ гаршагтай статья толилогдоһон байна. Үбэр-Монголдо ажаһуудаг багша мэргэжэлтэй буряад яһанай Бадмын Дэмшэг энэ статья монгол хэлэндэ оршуулаад, Буряад орондо эльгээбэ. Энээниие Сэдэбэй Намкан буряад хэлэн дээрэ буулгаба.

Зүблэлтэ (СССР, Америкэ, Япон оронуудай хамтаран, Байгал нуурай оёорые байсаалта (шэнжэлгэ) хэхэдэ, саг уур (уларил), амиды бодосой байдалые тодолходо, Японой Хиба нуурта бодото туршалга хэһэн Киото хотын ехэ һургуули хамжалсаба. Дэлхэй дээрэ хамагай эртэнэй хуурай газар доторхи нуур гэжэ хэлсэжэ ерэһэн Зүблэлтын Байгал нуурай оёорые ажаглажа бараглахада, хоёр мянган түмэн (20 миллион) жэлэй урдахи саг уур болон амиды бодосой оршожо байһан байдалые ойлгожо абахын түлөө Зүблэлтэ, Америкэ, Япон гурбан улас хамтаран, дэлхэйн уласуудай хамтарһан эрдэм шэнжэлгын байсаалтые энэ жэлһээ эхилэн хэхэ болоно. 1988 оной Рейган болон Горбачев — Зүблэлтэ, Америкын түрүүнүүдэй хэлсэһэн дээрэ һанал нэгэдэжэ, Зүблэлтэ, Америкын хамтаран ажаллаха эрдэм шэнжэлгын ажал ябагдаха болоһонһоо Японие урижа оролсуулан, Хиба нуурай оёорые байсаалта хэһэн туршалгые үндэһэлжэ, Японой Киото хотын ехэ һургуулиин эрдэмтэ Хориё гэгшые хамжалсуулхаар болобо. Байгал нуур Сибириин «эрдэни» гэжэ хэлэмээр, уһаниинь тунгалаг. Урда Номгон далайн Галапагосой бага аралнуудтай адли. Ууланuудаар хүрээлэгдэһэн гайхамшагта амитан бодосой эрдэнинүүдэй омбар гэжэ хэлэмээр байна. «Байгал нуур бол хуурай газарай Галапагос гэжэ хэлэхэдэ болоно. Тон шухала эрдэм шэнжэлгын эхин баялиг болоно. Энээниие мэдэжэ абахань удхэ шанартай юм»,— гэжэ эрдэмтэ Хориё гэгшын хэлэхэдэ, үрэ бүтээлыень хүлеэхэ ушартай болоgдоно. Байгал нуур тэгшэлээд (дунда зэргээр), 455 метр гүнзэгы байна. 1500—2000 метр үндэртэй уула нюрууgаар холбон хашажа, бүтүүмжэлхэ шанарайнь шонга ушарһаа 2200 зүйлэй амитан бодосой дотор дүрбэнэй гурбан хубинь Байгал нуурай онсолиг бүхы омоли зэргын загаһадынь эртэ урда сагта далайһаа бии боложо, тэрэ шэгээрээ хабхаглагдан хаагдаһан шорбог (олон юумэнтэй худхаагүй, анханайнь) шанарынь байна. Амитан бодосые байсааха туршалтын һайн табсан болохо бэйбашье, нуурынь жэл бүри 11-дүгээр һараһаа 5-дугаар һара хүрэтэр саһа мүльһөөр хушагдажа байдаг тула эрдэм шэнжэлгын байсаалтые мүнөө болотор өөдэтэй хэжэ шадаагүй юм.

Хоёр жэлэй урда тээ Зүблэлтэ, Америкэ хамтарһан элирхэйлэлтэдээ: «Дэлхэйн саг уур болон оршон тойроной хубилалта» хамтаран шудалха һанаашалгаһаа Байгал нуурай оёорые хамаг эхинэй эрдэм шэнжэлгын байсаалта хэхээр тогтоһон байна. Гэбэшье Зүблэлтэ болон Америкэ хоюулан нуурай оёорые байсааха мэргэжэлынь дутамаг байжа, нёдондо хабар Америкын талын байсааха гол бүрилдэхүүн (эмхи) болохо Урдэ Калурэйн (Калифорниин?) ехэ һургуули нуурай оёорые байсаахада, Хориё гэгшэ шухалатай гэжэ мэдээд, байсаалтада оролсуулхаар боложо, Америкын талаһаа дээрэ хэлсэһэн ехэ һургуули болон Америкын газар шэнжэлгын байсааха газар, мүн Зүблэлтын талаһаа Шэнжэлхэ ухаанай хүреэлэнгэй (Науканuудай академиин) газарай бүмбэрсэг шэнжэлхэ ухаание шудалха газар, шэнжэлхэ ухаанай хүреэлэнгэй мүрэн далайн ухаанай шудалха газар, Японой талаһаа эрдэмтэ Хориё толгойлогшо боложо, Японһоо, 16 ехэ һургуулиин түхеэрэмжэтэй шудалха хоёр газарай (лабораториин) 21 хүн оролсохо боложо, «Хиба нуур болон Байгал нуурые шудалха байгууламжа» боложо бүрилдэбэ. Эрдэмтэ Хориё тус газартань ошожо байсааха арга, саг хугасаае нарибшалан тогтоожо, январь һарын эхиндэ, үбэлэй сагта, нуурые шэнжэлхэ, байсааха аргаяа болбсоруулха болоно. Хиба нуурай байсаалтада 1,8 метр диаметртэй, утань 80 метрэй түмэрлиг хоолойе нуурай дунда бодхожо, тэрээн дээрэнь үндэрөөрөө 15 метр хиртэй модо залгажа, нуурай оёорһоо доошоо гүнзэгынь 1500 метр хүрэтэр малтахада, бараглабал, 150 түмэн (1,5 миллион) жэлэй үмэнэхи нуурай оёорые тодолбо. Газарай дабхарга зэргые задалалта хэһэнэй дунда үнгэрһэн 50 түмэн (500 мянган) жэлэй туршада арба удаа хүйтэрэн зарсаха хугасаае үнгэртэжэ, хамагай ойронь хоёр түмэн жэлэй үмэнэ иимэ хүйтэнэй хугасаа болоһон шэнги. Мүнөө бол халуукиинь бууран доошолжо байһан байдалтай байна.

Н. Бадмаринчинов хэблэлдэ бэлдэбэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Байгал тухай статьятай «Майнити» һониной хуудаһан. Дундань — Байгал нуур, эрдэмтэ Хориё.

Спорт — Спорт

ЕХЭ МҮРЫСӨӨНҮҮД ХҮЛЕЭНЭ

Боксоор профсоюзуудай спортын бүлгэмэй Россин советэй түрүү һуури эзэлхын түлөө түгэсхэлэй мүрысөөн апрелиин 14-һөө 21 хүрэтэр Белгород хотодо болохо юм. Спортын мастернууд Түмэн Шутуков, Степан Хорлоев, Олег Пятков, Олег Бадмаев, Бата Батуев, Валерий Бардахаев, Алексей Овчаренко, Жаргал Бадмаев, спортын мастерта кандидадууд Булат Батуев, Амгалан Норбоев, Сергей Павлов, Андрей Балдухаев, Родион Иванов, Андрей Путинский, Андрей Булутов гэгшэд манай республикын нэрэ хүндые хамгаалха юм.

Нютагаймнай хүбүүн — түрүүшын совет олимпийскэ чемпион, СССР-эй спортын габьяата мастер Владимир Сафроновой дурасхаалда зорюулагдажа, эдиршүүлэй дунда боксоор бүхэсоюзна заншалта VIII мүрысөөн апрелиин 18-һаа 22 болотор Улаан-Үдын авиационно заводой «Рассвет» гэжэ Соёлой ордон соо үнгэргэгдэхэ. Узбегэй, Киргизэй, Казахай ССР-нүүдэй, РСФСР-эй Сибирь болон Алас-Дурна зүгэй городуудай, Монголой Улаан-Баатар ба Эрдэнэт хотонуудай суглуулагдамал команданууд хабаадаха.

Боксоор «Интернационал» гэжэ уласхоорондын ехэ мүрысөөн апрелиин 16-һаа 29 хүрэтэр Улаан-Баатар хотодо болохо. КНР-эй, КНДР-эй, СССР-эй, Кубын, Европын хэдэн оронуудай команданууд энэ заншалта мүрысөөндэ хабаадахаар хүлеэгдэнэ. СССР-эй спортын мастернууд Степан Хорлоев, Евгений Мурзин, Бата Батуев, Юрий Борисов, Олег Широков, Владимир Знайденко, Игорь Назаров, Александр Кривоносов болон бусад РСФСР-эй суглуулагдамал командын бүридэлдэ оруулагдажа, заншалта наадаанда республикынгаа нэрэ хүндые хамгаалха юм.

Б-М. ЖИГЖИТОВ.

Уласхоорондын шэнжэлэл

СЪЕЗД ХҮДЭЛМЭРЕЭ ҮРГЭЛЖЭЛҮҮЛХЭ

Югославиин Коммунистнуудай Союзай саашанхи хуби заяан тухай мүнөө үедэ хэлэхэнь хүндэ хүшэр болонхой. Тус партиин XIV съезд дээрэ коммунистнууд хоёр можо боложо таһарһан байна. Югославида демократическа социализм байгуулха талаар шэнэ проект тухай декларацие зүбшэн хэлсэлгын үедэ Словениин СК-гай делегацие толгойлогшо республиканскa парторганизациин түлөөлэгшэд заседаниин залһаа гаража ошохо ушартай болобо гэжэ мэдүүлээ бэлэй. Тэдэнэй хэлэһэниие хэншье хараада абанагүй гэжэ тус парторганизациин түлөөлэгшэд гомдоо юм. Тиимэһээ съездын хүдэлмэрие таһалдуулха гэжэ шиидхэгдээ бэлэй. Үргэлжэлүүлэгдэхэ болзорыень һаяын үдэрнүүдтэ СКЮ-гай ЦК-гай пленум тодорхойлхо ёһотой гэжэ хэлсэгдээ һэн.

Тэрэ гэһэнһээ хойшо хоёр һараһаа үлүүтэй саг үнгэрбэ, теэд Югославиин коммунистнуудай ехэ хуралдаан үргэлжэлүүлэгдээгүй байһаар.

Словениин Коммунистнуудай Союз өөһэдөө бэеэ даанхай парти гээшэбди гэжэ тоолоод, саашадаа тус партиин гэшүүд СКЮ-да хабаагүй юм гээд мэдүүлбэ. Һаяхан үнгэргэгдэһэн пленум дээрэ СКЮ хадаа тараагдаха ёһотой гэһэн шиидхэбэри абтаба. Словениин СК мүнөө Словениин СК — демократис шэнэдхэлгын парти гэжэ нэрлэгдэнэ. Тус партиин шухала зорилгонуудай нэгэн гэхэдэ, орон дотор засагай дээдэ органуудые һунгахаар үнгэргэгдэхэеэ байгаа һунгалтада бэлэдхэл болоно. Энэ һунгалтада олон партинууд хабаадаха юм.

Иимэл зорилгонуудые Хорватиин Коммунистнуудай Союз урдаа табинхай. Мүнөө энэ парти Хорватиин Коммунистнуудай Союз — Демократическа Хубилгалгын Парти (СКХ — ПДП) гэжэ нэрлэгдэнэ. Тус парти СКЮ гээшэ саашадаа хүдэлжэ шадахаяа болинхой гээд тоолоно. Тиимэһээ социалис юбществые саашадань демократизацилхын түлөө оролдодог зүүнэй хараа бодол баримталдаг ороной политическэ организацинуудай съезд үнгэргэхын тула энэ парти оролдоно.

Республиканuудай ба хизаарнуудай коммунистнуудай союзууд булта шэнэдхэлгын замда гаранхай. Орон дотор политическэ олон ондоо һанал бодол баримталжа байһан, недели бүхэндэ гэхээр шэнэ партинуудай гү, али урдань тараагдаһан партинуудай бии боложо байһан үедэ өөһэдынгөө эзэлжэ байһан һуурие алдахагүйн тула коммунистнууд мүн лэ ажал хүдэлмэреэ шэнээр эмхидхэхэ ушартай болоно ха юм.

СКЮ-гай съездые саашань үргэлжэлүүлхэ хэрэгтэй гэһэн һанамжые Черногориин, Сербиин, мүн тэрэнэй бүридэлдэ ородог Воеводина, Косово гэһэн автономито хизаарнуудай коммунистнууд дэмжэнэ. Югославиин арадай армиин СКЮ-гай комитет энэ һанамжые баримтална.

Македониин, Босниин, Герцеговинын, Хорватиин республиканскa организацинууд шэнэдхэһэн программа баримталжа, шэнэ съезд зарлаха тухай мэдүүлнэд. СКЮ-гай мүнөөнэй органууд хуулита бэшэ [illegible] дэкэр тоолоно. Мүнөө үедэ [illegible] коммунистнууд иимэ олон [illegible] бодол баримтална бшуу.

Съездын хүдэлмэрие үргэлжэ[illegible] рилготойгоор СКЮ-гай президи[illegible] болгоһон тусхай бүлэгэй гэшүү[illegible] ажэябуулгые хубилгаха талаар [illegible] нуудые оруулһан документ зо[illegible] Партиин ехэ хуралые шэнэ програ[illegible] эмхидхэлэй шэнэ үндэһэ һуури [illegible] гэргэхөөр тус документ дотор [illegible] данхай. СКЮ-да ородог союзууд [illegible] даанхай юм, демократическа [illegible] гээшые «демократическа холбо[illegible] һэ һуури» гэһэн ойлгосоор һэлгэ[illegible] дэ бэшэгдэнхэй. Гурэнэй ба суу[illegible] нуудта партийна организаци[illegible] ёһогүй гээд хэлэгдэнхэй. «Борбы [illegible] бэшэһэнэй ёһоор, тус документ [illegible] андалдаха хэрэгтэ эхи табижа [illegible] һэн найдал түрүүлнэ.

СКЮ-гай XIV съездын хүдэлмэ[illegible] гэлжэлүүлхэ тухай асуудал хара[illegible] ёһотой партиин ЦК-гай пленум [illegible] хойшолуулагдаһан байна. Тиин [illegible] хан лэ үнгэрэгдэбэ. Пленумдэ [illegible] хүн хабаадаба. Словениин, Хорв[illegible] кедониин делегацинууд ерээгүй, [illegible] ба Герцеговинын түлөөлэгшэд [illegible] эхилһэн хойно гаража ошоһон [illegible]

СКЮ-гай ЦК-гай президиумай [illegible] шэ Милан Панчевский элидхэл [illegible] хэдээ парти дотор боложо бай[illegible] хэрэгүүд урдань хэгдэһэн алдаа[illegible] үндэһэтэй гээд сэгнэһэн байха [illegible] дын хүдэлмэрие таһалдуулһан [illegible] орон доторхи байдал муудаа, [illegible] хоорондохи харилсаанууд хурса [illegible] Мүнөө үедэ партиин эдэбхи [illegible] гүй байлга, хараа зорилгоёо тодо[illegible] гүй ушар тэрэнэй гэшүүдтэ нүлөө[illegible] үзүүлнэ. Энэ үедэ партиин урда[illegible] сэгшэд хүдэлмэреэ эдэбхижүүлнэ, [illegible] һээ СКЮ-гай съездые үргэлжэлүү[illegible] бүхэ югославскa политическэ пар[illegible] шанхи хуби заяанда, социалис [illegible] гол үндэһэ һуурие ба Югослави[illegible] ративна байгуулалтые хамгаалха [illegible] онсо нүлөө үзүүлхэ юм гээд Ми[illegible] чевский тэмдэглэһэн байна.

Пленумдэ хабаадагшад орон [illegible] хёолдоһон байдалые сэгнэхэдээ [illegible] тиин гэшүүдтэ хандаһан бэшэ[illegible] Партиин саашанхи хуби заяан ту[illegible] нэй съездые үргэлжэлүүлхэ тухай [illegible] лаар өөһэдынгөө һанамжануудаа [illegible] дахыень коммунистнуудые энэ ба[illegible] на. Ороһон дурадхалнуудые парти[illegible] ральна Комитет хаража үзэхэ юм.

Партиин съездын хүдэлмэрие ү[illegible] лүүлхэ гээшэ хүндэхэн хэрэг боло[illegible] мэдэрэгдэнэ. Гэбэшье СКЮ-гай [illegible] шэл, ёһо заншал үлөөгдэхэ зэрги[illegible] шэнжэлэгшэд тоолоно. Апрель һар[illegible] лээр энэ таһалдуулагдаһан хуралда[illegible] шэнэ партиин эмхидхэн байгуули[illegible] дээр һэлгэгдэжэ болохо гээд тэ[illegible] намжална.

ҮГЭЕЭ ОЙЛГОЛСОХО САГ ЕРЭНХЭЙ

Ливанда дайн дажар хэзээ болюулагдахаб гэһэн асуудалда харюу үгэхые эндэхи журналистнууд оролдодог ааб даа. Ливанай дотоодын хэрэгүүдтэ харин гүрэнүүдэй хабаадахаяа болиходо, дайн дажар сааргдаха юм гээд зарим нэгэниинь тоолодог. Энэ асуудал шиидхэхын тула гүрэнэй бүридэл баталхадаа, үндэһэ яһатанай илгаае һайнаар сахиха ёһотой, тиихэдээ президентын тушаалда христиан-маронит, премьер-министрэй тушаалда — мусульман-суннит, парламентын түрүүлэгшын — мусульманин-шиит, парламентын түрүүлэгшын орлогшын тушаалда — грек — православна христианин дэбжүүлэгдэхэ зэргэтэй юм гээд нүгөөдүүлынь мэдүүлнэ.

Орон дотор граждан дайнай эхилһэнһээ хойшо 15 жэл үнгэрбэ. Ороной урда зүгтэхи газар дайда Израилиин хиналта доро оронхой. Баруун Бейрудта, Бекаа голдо, Хойто Ливанда Сириин сэрэг байрлана. Тэрэнэй тоо 35 мянганда хүрэдэг юм. Гадна эндэ иран инструкторнууд ерэнхэй, палестинецүүдэй отрядууд бии болгогдоно. Һүүлэй үедэ Ирагай зүгһөө нүлөө ехээр үзүүлэгдэдэг болонхой.

Гадаадын хүсэнүүд бүхэн өөрын зорилготой ааб даа. Палестин «радикалнуудай», исламай экстремистнүүдһээ хамгаалха зорилго Израиль табина. Ливан бүлэглэлнүүдэй хоорондохи харилсаануудые гуримшуулхые Сири оролдоно. Гэбэшье ливанецуудай зариманиинь Сириин сэрэгшэдые эзэмдэгшэд гээд тоолодог. Израильтай тэмсэхэ гэһэн уряа доро иранайхид мусульман-шиидүүдэй дунда хүдэлмэри эдэбхитэйгээр ябуулдаг. Тиин тэдэнэр Ливанда исламай республика бии болгохые оролдоно бшуу. Палестинецүүд сэрэг бүридхэжэ байнхай. Ирак эндэ Сиридэ хохидол үзүүлхые эрмэлзэнэ.

Ливанай дотоодын байдалдашье хүндэ хүшэр үе тохёолдонхой. Гүрэнэй органуудай нүлөө гээшэ бууранхай. Шажан мүргэл баримталһаараа хүн зон илгаржа, хоорондоо тэмсэнэ. Энэ тэмсэлдэ арм[illegible] дуулагдана. Христиан мүргэлтэйшүү[illegible] ли эрхэтэй болохын тула мусул[illegible] оролдодог юм. Мүнөө үедэ өөһ[illegible] дэйнь бүлэглэлнүүд дотор тэмсэл [illegible] болонхой. Христиан мүргэлтэйшүүд[illegible] һуудаг газарта һаяхан тон ехэ [illegible] дөөнүүд болоһон байна. Эндэ гене[illegible] шель Аун ба врач мэргэжэл шуда[illegible] һанаа орхиһон Самир Джааджаа [illegible] тала баригшад тэмсээ юм. 1988 о[illegible] шо сэрэгэй правительствые толгойл[illegible] шель Аун гээшэ ороной шэнэ пре[illegible] тэй зүришэлдөө үүсхэгшэдэй нэгэн [illegible] рин Дааджаа гэгшэ «Ливанай хүсэ[illegible] һэн сэрэгэй-политическэ эмхие [illegible] рилнэ. Энэ эмхи граждан дайнай [illegible] бии болоо бэлэй. Тиин эдэ хүсэнүү[illegible] сэл хадаа христиан мүргэлтэйшүү[illegible] һуудаг газарта өөрынгөө нүлөө [illegible] гэһэн зорилготой ааб даа. Энэ т[illegible] үедэ 800 хүн зон хюдагдаһан б[illegible] Хахад миллиард долларой сэнтэй [illegible] за ушаруулагдаба гээд тоологдоно, [illegible] шэ ороной мүнөөнэй правительств[illegible] еэ ойлголсохо дурагүй, Сириин [illegible] жсүлөөлгын дайн» үүдхэхые урда[illegible] рин тиихэдэ «Ливанай хүсэнүүд[illegible] байдалда үндэһэлнэ гэжэ тоолохо[illegible] дэнэр Ливанай парламентын бата[illegible] циональна эблэрэлгын хартитай [illegible] хые дурадхадаг юм.

— Бидэ мүнөө үедэ алишье та[illegible] римталхаяа ойлгоногүйбди. Шуһа[illegible] үргэлжэлһээр. Эдэ бүхыдөө хүн зо[illegible] сэдьхэлые гутаана,— гээд Зүүн [illegible] багша Франс пресс хэблэлэй кор[illegible] денттэй хөөрэлдэхэдөө мэдүүлбэ.

Ливанһаа гаража ошогшодой [illegible] шорно. Үнгэрһэн жэлдэ эндэһээ 250 [illegible] хүн ондоо оронуудта нүүгээ юм. [illegible] дотоодын байдал хүндэ хүшэр б[illegible]

Михаил ОВЧ[illegible]
Александр ЖУ[illegible]

ПРАВДА БУРЯТИИ
Мүнөөдэрэй номерто

ВЛКСМ-эй XXI съезд Москвада хүдэлмэриеэ үргэлжэлүүлнэ. Съездын тоосоон газетын нэгэдэхи хуудаһанда үгтэбэ.

«Арбан гурбадахи дабхарһаа»— П. Натаевай репортаж иимэ гаршагтай. Автор Улаан-Үдэдэ удаан саг соо баригдажа байһан олон дабхар гостиницын барилгын эрээдүй тухай хөөрэнэ. Удаадхи түсэбтэ табан жэлэй түрүүшын жэлдэ «Улаан-Үдэ» гэжэ отель городой айлшадта үүдэнүүдээ сэлихэ юм. «Жилгражданстрой» трест мүнөө үедэ барилгашадай эрхим бригадануудые энэ барилгада эльгээнэ. Хүдэлмэри түлэг ябуулагдана. Гэбэшье бүхы хүдэлмэрие эршэтэйгээр ябуулха хэрэгтэ һаад хэхэ юумэн олон. Тэдэнэй нэгэн — гоёолтын материалнуудай дутагдал. Гадна барилга дээрэ ажалай эмхидхэл үшөөл һула.

«Хүнтэйн талые хамгаалха» — иимэ гаршаг доро Хурамхаанай районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой арендна звенеэ даагша, Хурамхаанай райсоветэй арадай депутат Ж. Доржиевай статья үгтэбэ. 55 мянган гектар таряаланһай газартай Хүнтэйн талын хүрьһэнэй муудаһан тухай тоо, баримтануудаар тэрэ гэршэлэн бэшэнэ. Түргэн хэмжээнүүдые абаагүй һаа, энэ таряаланһай газар үрэжэлгүй боложо, хосорхо түйлдаа хүрэнхэй.

Газетын хоёрдохи хуудаһанда 1958 оноһоо КПСС-эй гэшүүн И. Куклинай «Эгээл эрхимүүдынь үлэг» гэһэн гаршагтай статья бии. Партиин съездын урда тээ мүндэлһэн бодолнуудаа хубаалдахадаа, партиин зэргэдэ хүнүүдые абахадаа, али бүхы талаһаань хаража үзэхэ хэрэгтэй гэжэ тэрэ тоолоно.

СПОРТЛО[illegible]

«45-һаа 6-ень таа[illegible] һаа 5-ень таах» [illegible] нуудай». 1990 оной [illegible] 15-да үнгэргэгдэһэн [illegible] раж.

«45-һаа 6-ень [illegible] бокс, 5— бүхэ бари[illegible] классическа бари[illegible] волейбол ,21— та[illegible] ногоон дээрэ наада[illegible] кей.

«36-һаа 5-ень [illegible] классическа бари[illegible] санаар һурлга 6[illegible] лэй мүрысөөн, 24-[illegible] бэгэ, 28— мэргэн [illegible] — фехтование.

Кино, театрнуудта

Театр оперы и балета
Кармен—в 19.

Русский театр драмы
Лолита—в 19-30.

Бурятская филармония
Зал дома политпросвещения— концерт народного артиста СССР, лауреата государственных премий СССР и РСФСР Бориса Штоколова—в 19.

«Дружба»
Мультфильмы—в 10, Псы — в 12, 14, 16, 18, 20, 21-40.

«Прогресс»
Красный зал — Шакалы — в 9-50, 11-40, 13-30, 15-20, 17-10, 19, 21. Зеленый зал — Шакалы — в 9, 10-50, 12-40, 14-30, 16-20, 21-30, Мудрая царица Мандухай (2 серии) — в 18-10.

«Родина»
Камураска (2 серии)—в 10, 12-30, 15, 18, 20-30.

«Октябрь»
Волчонок среди людей—в 9-40, 14, Встреча (2 серии)—в 11-20, 15-30, 18-10, 20-30.

«Эрдэм»
Принцесса—Павлин—в 9-40, 14-20, Кавказская пленница, или новые приключения Шурика— в 11-20, 12-50, Как три мушкетера (2 серии)—в 16-10, 18-30, 20-40.

«Восток»
Эгрета из слоновой кости—в 15-30, Тонкое искусство защиты—в 17, 19, 21.

«Байкал»
Наваждение—в 18-30, 20-30.

Редактор
Р. Б. ГАРМ[illegible]

НАШ АДРЕС:
670000, УЛАН-УДЭ
ул. Каландаришвили, 23.

Телефоны редакции: редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62-62, отв. секретарь—2-50-52, секретариат—2-66-76; отделы: партийной жизни и пропаганды—2-60-91, 2-56-23; промышленности и строительства—2-61-35, агропромышленный—2-64-36, 2-63-86; советского строительства и быта—2-69-58; культуры и школ—2-60-21, 2-57-63; информации—2-34-05; переводов—2-54-93; писем и селькоров—2-67-81; корректорская—2-33-61; выпускающие—2-35-95; собственные корреспонденты: п. Баргузин—91-1-44, г. Северобайкальск—35-73, п. Хоринск—55-6-99, г. Закаменск—31-61, п. Кырен—91-9-79, п. Агинское—3-40-69. Директор издательства—2-37-32, бухгалтерия—2-33-77, вахта—2-56-62.

Газета выходит 300 раз в год. Объем 2 п. л. Индекс подписки газеты 50001.

Газета отпечатана республиканской типографией Госкомиздата Бурятской АССР. Директор 2-40-45

Н-03412. Заказ № 89.